

Удружење "Инжењери заштите животне средине"
Нови Сад

ИЗВЕШТАЈ
о спроведеном истраживању о екологији

"ЗАДОВОЉСТВО ГРАЂАНА И ГРАЂАНКИ НОВОГ САДА
ИНФРАСТРУКТУРОМ И СИСТЕМОМ ОДНОШЕЊА ОТПАДА"

Нови Сад, октобар 2021.

САДРЖАЈ

1. Увод	3
2. Анализа правне регулативе, надлежности и актера	5
2.1. Шта је отпад?	5
2.2. Ко је надлежан за управљање отпадом	7
2.2.1. Субјекти управљања отпадом - Република Србија	9
2.2.2. Субјекти управљања отпадом - Аутономна покрајина Војводина	12
2.2.3. Субјекти управљања отпадом - Град Нови Сад	13
2.3. Систем прикупљања и одношења комуналног отпада у Граду Новом Саду	19
2.4. Систем уклањања кабастог отпада у Граду Новом Саду	24
3. Теренско истраживање	25
3.1. Резултати теренског истраживања	
- Инфраструктура и систем одношења кабастог отпада	27
3.2. Резултати теренског истраживања	
- Инфраструктура и систем одношења комуналног отпада	35
3.3. Резултати теренског истраживања	
- Примарна сепарација и заштита животне средине	39
4. Закључци и препоруке	44

1. УВОД

Дивље депоније као простори на којима се различите врсте отпада непрописно одлажу представљају велики проблем не само на територији Града Новог Сада, већ је овај проблем присутан на целој територији Републике Србије. Тачан број дивљих депонија се не зна, али према извештају Агенције за заштиту животне средине "Управљање отпадом у Републици Србији за период 2011-2019. године"¹, мапирано је 2.305 дивљих депонија. Према Катастру дивљих депонија и старих сметлишта Покрајинског секретаријата за заштиту животне средине² из 2018. година, евидентирано је укупно 323 дивље депоније на територији Аутономне покрајине Војводине, од чега се три налазе у Граду Новом Саду.

Међутим, полазећи од дефиниције појма дивље депоније према Закону о управљању отпадом, односно да је дивља депонија "место, јавна површина, на којој се налазе неконтролисано одложене различите врсте отпада и која не испуњава услове утврђене прописом којим се уређује одлагање отпада на депоније" можемо да закључимо да је овај број далеко већи.

Према информацијама доступним на сајту ЈКП "Градска чистоћа" Нови Сад, ово предузеће је од почетка 2021. године до октобра месеца уклонило отпад са јавних површина који је непрописно одложен чак више од 2.200 пута.

Неправилно одлагање отпада, осим ружне слике јавног простора, представља и потенцијални извор бројних негативних утицаја на животну средину и здравље људи.

Како градске дивље депоније најчешће настају услед неправилног одлагања кабастог отпада, "Инжењери заштите животне средине" су за потребе Локалног омбудсмана Града Новог Сада спровели истраживање о одлагању ове врсте отпада са циљем да, у контексту заштите животне средине, прикупе што више релевантних информација.

Истраживање о задовољству грађана и грађанки инфраструктуром и системом одношења отпада у Граду Новом Саду реализовано је у периоду од 15. маја до 15. октобра 2021. године.

У циљу превазилажења препрека због којих у Граду долази до одлагања и нагомилавања крупног комуналног отпада поред или ван места за његово одлагање, било је неопходно најпре утврдити колико су грађани и грађанке Новог Сада задовољни инфраструктуром - бројем и локацијом канти и контејнера за обичан и крупни комунални отпад и актуелним системом одношења овог отпада. Путем истраживања желели смо да дођемо до одговора да ли постојећи систем одговара потребама грађана и грађанки и да дефинишемо препоруке које би унапредиле његово функционисање. Полазећи од чињенице да ЈКП "Чистоћа" спроводи редовне (два пута годишње) и ванредне акције уклањања кабастог отпада, али и да постоји стална потреба за одлагањем ове врсте отпада, чему доприноси и убрзана урбанизација града, покушали смо да установимо које су "слабе тачке" система прикупљања и одношења обичног и крупног комуналног отпада у Новом Саду и колики је ниво информисаности грађана и грађанки о свим његовим сегментима.

Истраживање је реализовано кроз три фазе.

У првој фази истраживања прикупили смо и анализирали релевантне позитивно-правне прописе како на републичком, тако и на локалном нивоу, и акте који регулишу рад јавних предузећа. Хијерархијски смо идентификовали актере који имају битну улогу у систему управљања отпадом, од републичког до градског нивоа и њихове надлежности. У разумевању система одношења кабастог отпада на нивоу града и проблема који се јављају у пракси, велику помоћ добили смо од представника и представница Градске

¹ Извештај Агенције за заштиту животне средине, http://www.sepa.gov.rs/download/Otpad_2011-2019_Finale.pdf

² Катастар дивљих депонија и старих сметлишта, <http://www.ekourbavp.vojvodina.gov.rs/>

управе за комуналне послове Града Новог Сада, ЈКП “Чистоћа” и ЈП “Урбанизам” са којима смо организовали састанке.

Друга фаза истраживања имала је за циљ испитивање информисаности, навика и ставова грађана и грађанки везаних за одношење отпада, посебно кабастог, примарну сепарацију отпада, као и заштиту животне средине генерално. Анкетирањем су обухваћене 204 особе, у Новом Саду, у деловима колективног и породичног становања, и пет насељених места на територији Града (Сремска Каменица, Степановићево, Каћ, Бегеч, Футог). Кроз директан разговор, покушали смо да сазнамо на који начин грађани и грађанке поступају са кабастим отпадом и колико су задовољни системом одношења отпада. Такође, питањима је била обухваћена тема примарне сепарације отпада где смо покушали да сазнамо да ли би грађани и грађанке подржали увођење система примарне сепарације у Новом Саду. Овај део истраживања је детаљније обрађен у поглављу 3. Теренско истраживање.

Након обраде података који су добијени од грађана и грађанки током анкетирања, у трећој фази припремили смо закључке и формулисали препоруке за унапређење функционисања система прикупљања и одношења комуналног отпада у Новом Саду. Како се недовољна информисаност новосађана и новосађанки о правилном одлагању кабастог отпада издвојила као један од могућих разлога тренутних проблема у честом настајању мањих дивљих депонија на територији Града, израдили смо два едукативна инфо-постера. Првим инфо-постером желели смо да на јасан и разумљив начин грађанима и грађанкама представимо тренутне могућности за правилно одлагање кабастог отпада, док смо другим настојали да едукујемо грађане и грађанке који начини одлагања отпада се сматрају непрописним у складу са законом и градским одлукама, а најчешће се сусрећу у пракси. Наш предлог је да се ови инфо-постери нађу у свакој месној заједници у Новом Саду.

Захваљујемо се сарадницима и сарадницама и запосленима у јавним институцијама и службама, који су нам саветима и препорукама помогли у припреми истраживања, као и свим новосађанима и новосађанкама на издвојеном времену и мотивацији за изузетно квалитетне и искрене одговоре приликом попуњавања упитника.

2. АНАЛИЗА ПРАВНЕ РЕГУЛАТИВЕ, НАДЛЕЖНОСТИ И АКТЕРА

Да бисмо идентификовали недостатке тренутног система, истраживању смо приступили кроз анализу правне регулативе која одређује модел и актере система прикупљања и одношења отпада у Новом Саду, њихове надлежности, услове и процесе који дефинишу међусобну комуникацију и слично.

Циљ ове фазе било је утврђивање свих елемената и процеса система, како би се дошло до сазнања да ли постоје делови који би могли да се унапреде и омогуће његово боље функционисање да би се прикупљање и одношење крупног комуналног отпада у Новом Саду вршило у складу са позитивно-правним прописима, и на тај начин предупредило настајање дивљих депонија и одлагање отпада на местима и на начин који није предвиђен, прихватљив и безбедан за здравље становништва.

Ово смо постигли кроз анализу законске регулативе и подзаконских аката у оквиру којих су прописане надлежности за креирање и имплементацију система прикупљања и одношења комуналног отпада у Новом Саду, идентификовање актера - јавних предузећа, градске управе, органа и службе који су укључени и директно спроводе систем прикупљања и одношења комуналног отпада у Новом Саду и њихове надлежности, као и утврђивање оних могућности у оквиру овог система које грађани и грађанке имају за одлагање крупног комуналног отпада.

Налазе ћемо презентовати кроз четири поглавља: 2.1. Шта је отпад, где ћемо ближе објаснити како је појам отпада дефинисан законом, које све врсте отпада постоје, а са посебним освртом на онај отпад који се ствара у домаћинствима. Затим, у поглављу 2.2. приказаћемо актере у систему управљања отпадом, од републичког до градског нивоа, послове који су у њиховој надлежности а односе се на управљање отпадом. У делу 2.3. даћемо приказ како је систем успостављен у Новом Саду, док ћемо у 2.4. представити и како је предвиђено да се у Граду Новом Саду одлаже кабасти отпад.

2.1. ШТА ЈЕ ОТПАД?

Како би што боље представили проблематику којом смо се бавили у истраживању, у овом поглављу дајемо кратак преглед правне регулативе - како се отпад дефинише у важећим законима Републике Србије.

Отпад је свака материја или предмет који држалац - физичко или правно лице - одбацује, намерава или је неопходно да одбаци.

У Републици Србији, Закон о управљању отпадом разликује три врсте отпада:

1. Комерцијални
2. Индустијски
3. Комунални

- **Комерцијални отпад** је отпад који настаје у предузећима, установама и другим институцијама које се у целини или делимично баве образовањем, трговином, услугама, канцеларијским пословима, спортом, рекреацијом или забавом, осим кућног и индустријског отпада.

- **Индустијски отпад** је отпад из било које индустрије или са локације на којој се налази индустрија, из ког је издвојен комунални отпад.

- **Комунални отпад** јесте отпад из домаћинства (кућни отпад), као и други отпад који је због своје природе или састава сличан отпаду из домаћинства.

Све три врсте, у зависности од опасних карактеристика које утичу на здравље људи и животну средину, могу се поделити на:

- **инертни отпад** – отпад који није подложен било којим физичким, хемијским или биолошким променама, не раствара се, не сагорева или на други начин физички или хемијски реагује, није биолошки разградив или не утиче неповољно на друге материје са којима долази у контакт на начин који може да доведе до повећања загађења животне средине или угрози здравље људи (као што је грађевински отпад и отпад од рушења);

- **неопасан отпад** – отпад који нема карактеристике опасног отпада;

- **опасан отпад** – отпад који по свом пореклу, саставу или концентрацији опасних материја може проузроковати опасност по животну средину и здравље људи и има најмање једну од опасних карактеристика утврђених посебним прописима, укључујући амбалажу у коју је био или јесте упакован (као што су пестициди, хербициди, лакови, одстрањивачи боја, као и нека средства за чишћење домаћинства).

И у домаћинству, и у индустрији и комерцијалним делатностима, могу се наћи амбалажа и амбалажни отпад. Закон о амбалажи и амбалажном отпаду³ дефинише две врсте овог отпада:

- *комунални амбалажни отпад* - отпад од примарне и секундарне амбалаже који настаје као отпад у домаћинствима (кућни отпад), у комерцијалним делатностима или у индустрији, а који је сличан отпаду из домаћинства у погледу његове природе или састава и сакупља се са одређене територијалне целине, у складу са законом;

- *амбалажни отпад који није комунални* - отпад од примарне, секундарне или терцијарне амбалаже који настаје као отпад у процесу производње, малопродаји, услужним и другим делатностима који није сакупљен кроз систем сакупљања који организује јавно комунално предузеће, односно друго правно лице или предузетник.

У складу са Законом, обавезе произвођача, увозника, пакера/пуниоца и испоручилаца амбалаже и амбалажног отпада су:

- 1) да обезбеде да комунално предузеће редовно преузима комунални амбалажни отпад;
- 2) да редовно преузимају и сакупљају амбалажни отпад који није комунални отпад од крајњих корисника;
- 3) да обезбеде поновно искоришћење, рециклажу или одлагање ове врсте отпада у складу са законом.

У овом истраживању бавили смо се комуналним отпадом, који се у Граду Новом Саду, Одлуком о одржавању чистоће, дефинише као: "кућни отпад настао у домаћинствима, пословним просторима и другим објектима, отпад са јавних површина, кабасти отпад и грађевински отпад из домаћинства, као и други отпад који је због своје природе или састава сличан отпаду из домаћинства".

а. Кућни отпад

- отпад настао у домаћинствима (станови, куће, викендице, монтажано-демонтажни објекти, ауто-приколице, и друго), пословним просторима и другим објектима који се по својој величини може одлагати у посуде за сакупљање отпада - надземне и подземне контејнере, пластичне канте и вреће за сакупљање отпада.

Кућни отпад се дели на:

1. Одвојено сакупљене фракције кућног отпада и амбалажни кућни отпад - примарно сепарисан комунални и амбалажни отпад
2. Био отпад - баштенски отпад, отпад из вртова и паркова и сличан отпад
3. Мешани комунални отпад - кућни отпад, био отпад и сличан отпад који није примарно сепарисан.

б. Отпад са јавних површина

- расути отпад који се налази на јавним површинама (папир, кеса, лишће, прашина, и слично), као и отпад настао приликом одржавања јавних манифестација, скупова и других активности на јавној површини.

ц. Кабасти отпад

³ Закон о амбалажи и амбалажном отпаду, <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2009/36/15/reg>

- отпад настао у домаћинствима, пословним просторима и другим објектима који се по својој величини не може одлагати у типске посуде (надземне и подземне контејнере и типске пластичне канте) постављене на јавној површини (кућни механички апарати и апарати на гас и други кућни апарати који немају карактер опасног отпада, играчке, намештај, делови санитарне опреме и друго), као и отпад сличан њему.

д. Грађевински отпад из домаћинства

- отпад настао као последица текућег или инвестиционог одржавања у домаћинствима (мешавине или поједине фракције бетона, цигле, плочица, керамике и слично, који не садрже опасне супстанце), који се одлаже у за то предвиђене контејнере.

Отпад који се такође може наћи у домаћинствима, а који је регулисан посебним прописима, јесу производи који после употребе постају **посебни токови отпада**. У складу са Законом о накнадама за коришћење јавних добара⁴, то су:

- 1) **гуме** – спољни пнеуматици;
- 2) батерије и акумулатори;
- 3) минерална и синтетичка **уља**, осим базних минералних и синтетичких уља која се користе као сировина у производњи новог производа и мазива и уља која се не могу сакупити ради третмана;
- 4) **електрични и електронски производи** чији рад зависи од електричне струје или електромагнетних поља, као и производи намењени за производњу, пренос и мерење струје и електромагнетних поља, за коришћење код напона који не прелази 1.000 V за наизменичну струју и 1500 V за једносмерну струју.
- 5) **Возило** категорије M1 или N1, моторно возило са три точка, осим моторних трицикала (категирија L5 – тешки трицикл), у складу са прописима који уређују безбедност саобраћаја на путевима;
- 6) **Лекови** који после истеклог рока остају у поседу и сакупљају се од грађана и грађанки, а који су они дужни да предају апотеци. (у складу са Правилником о начину и поступку управљања фармацеутским отпадом⁵)

Произвођач и увозник чији производ после употребе постаје опасан отпад и припада категорији производа који после употребе постају посебни токови отпада, а налазе се код грађана и грађанки (као што су то батерије, акумулатори, електронски и електрични отпад) дужан је да тај отпад преузме после употребе, без накнаде трошкова и са њима поступе у складу са Законом о управљању отпадом и другим прописима. Произвођач и увозник оваквог отпада може уместо преузимања отпада да овласти друго правно лице да, у његово име и за његов рачун, преузима производе после употребе⁶.

Када су у питању неупотребљени лекови и лекови са истеклим роком трајања, као и њихова примарна амбалажа који се налазе код грађана и грађанки, правилно одлагање те врсте отпада подразумева обавезу грађана и грађанки да их предају апотекама или оним апотекарским јединицама у којима се врши сакупљање ове врсте отпада.

Такође, у домаћинствима се могу пронаћи и споредни производи животињског порекла који нису намењени за исхрану људи, а у који спадају лешеве кућних љубимаца и саставни делови тела животиња. Ова врста отпада уклања се у складу са Законом о ветеринарству.⁷

2.2. КО ЈЕ НАДЛЕЖАН ЗА УПРАВЉАЊЕ ОТПАДОМ?

Устав Републике Србије⁸ гарантује право на здраву животну средину свима, али исто тако намеће и одговорност према животној средини. Када је у питању одговорност органа управе, Република Србија и

⁴ Закон о накнадама за коришћење јавних добара ,<http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2018/95/17/reg>

⁵ Правилник о начину и поступку управљања фармацеутским отпадом, <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/ministarstva/pravilnik/2019/49/5/reg>

⁶ Члан 25 Закона о управљању отпадом

⁷ За безбедно уклањање ове врсте отпада на територији Града Новог Сада надлежна је ЈКП "Зоохигијена и ветерина" Нови Сад

аутономне покрајине имају већу одговорност, али се у надлежности локалне самоуправе стављају управо она питања која се, на сврсисходан начин, могу остваривати унутар јединице локалне самоуправе.

Закон о управљању отпадом⁹ представља правну основу за управљање отпадом у Србији. У складу са чланом 6. Закона, основни принципи управљања отпадом су:

- принцип избора најповољније опције за животну средину,
- принцип самодовољности у управљању отпадом,
- принцип близине и регионалног приступа у управљању отпадом,
- принцип примене хијерархије управљања отпадом као основног приступа по којем превенција има приоритет, а одлагање се сматра последњом опцијом,
- принцип одговорности произвођача отпада за безбедно управљање насталим отпадом,
- принцип „загађивач плаћа“.

Према овом Закону, одговорности и надлежности у управљању комуналним отпадом подељене су између Републике и локалне самоуправе. Одговорност **Републике** односи се на доношење закона и подзаконских прописа, обезбеђење економских инструмената за спровођење управљања отпадом, развијање јавне свести, иницирање разговора са заинтересованим странама.

Са друге стране, **локална самоуправа** има одговорност за спровођење закона, уређење и обезбеђивање услова управљања комуналним отпадом.

Учесници у доношењу закона и других прописа у овој области, односно субјекти управљања отпадом су Република Србија, Аутономна покрајина Војводине, јединице локалне самоуправе, Агенција за заштиту животне средине, овлашћена организација за испитивање отпада, невладине организације и организације потрошача.

Још један значајан пропис у овој области је Закон о просторном плану Републике Србије од 2010. до 2020. године¹⁰ који је престао да важи, а до објављивања овог истраживања није усвојен нови. Приступило се изради Просторног плана Републике Србије од 2021. до 2035, а рани јавни увид у нацрт овог документа спроведен је у јулу месецу. Важност овог кровног документа просторног планирања огледа се у утврђивању стратешких опредељења у свим областима од значаја за развој Републике Србије, укључујући и усаглашавање економског и социјалног развоја са природним, еколошким и културним потенцијалима и ограничењима на територији Републике Србије. Претходни Просторни план као основни циљ у области управљања отпадом поставио је "развијање одрживог система управљања отпадом у циљу смањења загађења животне средине и деградације простора". На основу овог основног циља, дефинисани су и оперативни циљеви које је потребно постићи како би се унапредио систем управљања отпадом у нашој земљи. Оперативни циљеви су:

- усаглашавање прописа са ЕУ директивама и доношење регионалних и локалних планова управљања отпадом;
- промоција и подстицање рециклаже и поновног искоришћења отпада ради очувања природних ресурса и животне средине;
- изградња регионалних центара за управљање комуналним отпадом на основу рационалног просторног концепта управљања отпадом и у складу са принципима одрживог развоја;
- изградња постројења за третман и одлагање опасног отпада и успостављање система за управљање посебним токовима отпада;
- затварање и санација постојећих сметлишта комуналног отпада, ремедијација контаминираних локација опасног отпада и ревитализација простора.

Нажалост, није јавно доступна информација да ли је спроведена одговарајућа анализа, односно да ли су и у којој мери наведени циљеви из Просторног плана остварени.

⁸ Службени гласник Републике Србије, број 98/06, <https://www.srbija.gov.rs/dokument/330350/ustav-republike-srbije.php>

⁹ Службени гласник РС, број 36/2009, 88/2010, 14/2016 и 95/2018, <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2009/36/14/reg>

¹⁰ Службени Гласник РС, бр.88/10

2.2.1. СУБЈЕКТИ УПРАВЉАЊА ОТПАДОМ - РЕПУБЛИКА СРБИЈА

Управљање комуналним отпадом, у складу са Законом о комуналним делатностима,¹¹ једна је од 14 комуналних делатности од општег интереса.

Креирање система којим су уређени послови управљања отпадом, расподелу надлежности и послове који се у оквиру њих обављају врше:

- Влада Републике Србије
- Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре
- Министарство заштите животне средине
- Агенција за заштиту животне средине, као посебан орган у саставу Министарства заштите животне средине са својством правног лица.

Законом о управљању отпадом дефинисано је да је "јединица локалне самоуправе дужна да створи услове за обезбеђивање одговарајућег квалитета, обима, доступности и континуитета" пружања комуналних услуга од значаја за остваривање животних потреба физичких и правних лица. Такође јединице локалне самоуправе обезбеђују и надзор над њиховим вршењем.

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Влада је носилац извршне власти у Републици Србији. У њеној надлежности је да: утврђује и води политику, извршава законе и друге опште акте Народне скупштине, доноси уредбе и друге опште акте ради извршавања закона, предлаже Народној скупштини законе и друге опште акте и даје о њима мишљење кад их поднесе други предлагач, усмерава и усклађује рад органа државне управе и врши надзор над њиховим радом, врши и друге послове одређене Уставом и законом¹².

У оквиру својих надлежности Влада је самостална, а Народној скупштини одговара за вођење државне политике, за извршавање закона и других општих аката Народне скупштине, за стање у свим областима из своје надлежности и за рад органа државне управе и ималаца јавних овлашћења на нивоу Републике¹³.

Када је у питању обављање комуналних делатности, Влада уређује:¹⁴

- а) мерила за обављање комуналних делатности, и то за: минимални обим који обухвата подручја, односно број становника за који се пружа одређена комунална услуга; учесталост пружања комуналне услуге; садржај комуналне услуге; показатељ квалитета и ефикасности пружања услуга;
- б) садржину, начин и услове за отпочињање обављања комуналних делатности,
- ц) садржину и начин вођења евиденције привредних субјеката који обављају одређену комуналну делатност.

У области планирања управљања отпадом, Влада¹⁵:

- доноси Стратегију управљања отпадом за период од шест година, а оцењује је и, по потреби ревидира, једном у три године; саставни део Стратегије је и Национални план управљања отпадом;
- доноси Програме превенције стварања отпада за период од шест година, а оцењује и, по потреби ревидира, једном у три године.

Република Србија тренутно нема важећу Стратегију управљања отпадом¹⁶.

¹¹ Закон о комуналним делатностима, <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2011/88/2/reg>

¹² Устав Републике Србије, из: Информатор о раду Владе, https://www.srbija.gov.rs/extfile/sr/557976/informator0621_cyr.pdf

¹³ Закон о влади, из: Информатор о раду Владе, https://www.srbija.gov.rs/extfile/sr/557976/informator0621_cyr.pdf

¹⁴ Закон о комуналним делатности, члан 4

¹⁵ Закон о управљању отпадом, чл. 10 и 11а

¹⁶ Претходна је била важећа до 2019. године - Стратегија управљања отпадом за период 2010-2019. године, <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/reg/viewAct/011043b3-7cee-4488-ba2c-e95f95271713>

Национална стратегија управљања отпадом са националним планом управљања отпадом за период 2020-2025. и Национални програм превенције отпада за период 2020-2025. израђени су уз подршку Европске уније¹⁷, али нису званично усвојени. Програм управљања отпадом у Републици Србији за период од 2021 – 2024. године је израђен и у току је процедура његовог усвајања.

МИНИСТАРСТВО ГРАЂЕВИНАРСТВА, САОБРАЋАЈА И ИНФРАСТРУКТУРЕ

Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре обавља послове државне управе који се, између осталог, односе на: урбанизам; просторно планирање, односно организацију, уређење и коришћење простора Републике Србије; утврђивање услова за изградњу објеката; уређивање стамбених односа и стамбеног пословања; комуналну инфраструктуру и комуналне делатности, изузев производње, дистрибуције и снабдевања топлотном енергијом; грађевина и инспекцијски надзор над објектима комуналне инфраструктуре и обављањем комуналних делатности, изузев производње, дистрибуције и снабдевања топлотном енергијом, као и друге послове одређене Законом о министарствима¹⁸.

У оквиру самог Министарства¹⁹, раде за нашу тему важни:

1. Сектор за стамбену и архитектонску политику, комуналне делатности и енергетску ефикасност, који је надлежан за: стамбену и архитектонску политику у смислу припреме и предлагања стратешких, правних и других мера за одрживи развој становања и развој архитектонске политике кроз унапређење квалитета грађене средине; израду и праћење примене прописа којима се уређује област становања, комуналних делатности, енергетске ефикасности, и грађевинских производа; усаглашавање закона и прописа са правним тековинама Европске уније и другим релевантним међународним актима у вези са остваривањем стамбених права и услуга од општег интереса; пружање стручне помоћи јединицама локалне самоуправе у области становања, комуналних делатности и спровођења мера стамбене и архитектонске политике; анализу инфраструктурних потреба и планирање и израду предлога програма локалне комуналне инфраструктуре; сарадњу и комуникацију са међународним развојним и финансијским институцијама које се баве финансирањем локалних комуналних пројеката; координацију активности учесника у пројектима локалне комуналне инфраструктуре и друго.

У самом Сектору образоване су, између осталог, и уже унутрашње јединице:

- Одељење за стамбену политику, комуналне делатности и енергетску ефикасност (израда и праћење примене прописа којима се уређује области становања, обављања комуналних делатности и енергетске ефикасности и друго)
- Одсек за припрему и праћење стратешких и других докумената у области становања, комуналних делатности и енергетске ефикасности
- Група за припрему и спровођење програма комуналне инфраструктуре (сарадња и комуникација са међународним развојним организацијама и међународним финансијским институцијама које се баве финансирањем локалних комуналних пројеката; планирање и израду предлога програма локалне комуналне инфраструктуре; анализу инфраструктурних потреба и друго).

2. Сектор за инспекцијски надзор, који обавља, између осталог, и послове инспекцијског надзора на спровођењу закона и других прописа у областима урбанизма и комуналних делатности. У Сектору је образована и ужа унутрашња јединица - Одељење републичке комуналне инспекције.

Законом о комуналним делатностима, прецизирано је да "послове државне управе који се односе на комуналне делатности, унапређивање и развој истих, врши министарство надлежно за комуналне делатности", односно Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре. Министарство прати квалитет и обухват пружања комуналних услуга, ефикасност вршилаца комуналне делатности, кретање

¹⁷ У оквиру Твининг пројекта "Подршка ЕУ развоју стратешког оквира у области управљања отпадом"

¹⁸ Закон о министарствима, <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2020/128/1>

¹⁹ Информатор о раду, <https://www.mgsi.gov.rs/cir/dokumenti/informator-o-radu-1>

цена, број запослених и ниво улагања у одржавање и изградњу комуналне инфраструктуре и о својим налазима требало би најмање једном годишње да обавештава Владу и јавност.

Министарство до краја фебруара текуће године од јединица локалне самоуправе добија извештаје у вези са обављањем комуналних делатности у претходној години.

Такође, Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре утврђује испуњеност услова за отпочињање комуналних делатности и води евиденцију привредних субјеката који обављају одређену комуналну делатност.

МИНИСТАРСТВО ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Министарство заштите животне средине обавља, између осталог, послове државне управе који се односе на: основе заштите животне средине; систем заштите и унапређења животне средине; инспекцијски надзор у области заштите животне средине; спровођење Конвенције о учешћу јавности, доступности информација и праву на правну заштиту у области животне средине; утврђивање услова заштите животне средине у планирању простора и изградњи објеката; одобравање прекограничног промета отпада и заштићених биљних и животињских врста, као и друге послове одређене законом²⁰.

У оквиру Министарства формирани су²¹, између осталог, и:

1. Сектор за управљање отпадом и отпадним водама, који је надлежан за: припрему стручних основа за израду прописа и непосредно учешће у изради прописа из делокруга рада Сектора; координацију активности на припреми, организовању и праћењу процеса израде и реализације стратегија, програма и планова у области заштите животне средине и управљања отпадом; утврђивање, координирање и развој циљева животне средине у области управљања отпадом; успостављање и развој система управљања комуналним, биоразградивим и индустријским отпадом и сарадња са јединицама локалне самоуправе у погледу усаглашавања праксе и примене закона; праћење и учешће у хармонизацији националних прописа са прописима Европске уније у области управљања отпадом у оквиру прекограничног кретања отпада, издавања дозвола за управљање отпадом и дозвола за управљање посебним токовима отпада, као и планирања управљања отпадом; сарадња са другим државним органима и институцијама у остваривању политике заштите животне средине у области управљања отпадом и управљања водама и друго.

У оквиру сектора постоје уже унутрашње јединице:

- Група за правне послове у области управљања отпадом и отпадним водама,
- Одељење за управљање отпадом (у оквиру кога раде: Одсек за развој система управљања отпадом и сарадњу са ЈЛС, Одсек за прекогранично кретање отпада, Одсек за издавање дозвола за управљање отпадом, Одсек за управљање посебним токовима отпада),
- Одељење за заштиту вода од загађивања,
- Одељење за отпадне воде и
- Група за планирање, припрему и праћење пројеката у области управљања отпадом и отпадним водама.

2. Сектор за надзор и превентивно деловање у животној средини, који је надлежан, између осталог, за поступање са отпадом и контролу и координацију поверених послова инспекцијског надзора. У Сектору је образована и ужа унутрашња јединица - Одељење за отпад, амбалажу и амбалажни отпад, у оквиру које раде: Одсек за неопасан и остали отпад и Одсек за амбалажу и амбалажни отпад.

Чланом 18. Закона о управљању отпадом, прецизиране су обавезе Министарства да:

- 1) предлаже Влади Стратегију, као и програме превенције стварања отпада;
- 2) координира и врши послове управљања отпадом од значаја за Републику Србију и прати стање;

²⁰ Закон о министарствима, <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2020/128/1>

²¹ Информатор о раду, <https://www.ekologija.gov.rs/informacije-od-javnog-znacaja/informator-o-radu>

- 3) даје сагласност на регионалне планове управљања отпадом, осим за планове на територији аутономне покрајине;
- 4) издаје дозволе, сагласности, потврде и друге акте прописане овим законом;
- 5) води евиденцију о дозволама, сагласностима, потврдама и другим актима које су издали други надлежни органи;
- 6) утврђује овлашћене организације у складу са овим законом;
- 7) врши надзор и контролу примене мера поступања са отпадом;
- 8) предузима друге мере и активности, у складу са међународним уговорима и споразумима.

АГЕНЦИЈА ЗА ЗАШТИТУ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Агенција за заштиту животне средине је део Министарства заштите животне средине, али има својство посебног правног лица. Агенција, између осталог, обавља послове државне управе који се односе на: развој, усклађивање и вођење националног информационог система заштите животне средине (праћење стања чинилаца животне средине кроз индикаторе животне средине; регистар загађујућих материја и др.); прикупљање и обједињавање података о животној средини, њихову обраду и израду извештаја о стању животне средине и спровођењу политике заштите животне средине и друго.

Рад Агенције организован је кроз посебне секторе, одељења, одсеке и групе, а за тему овог истраживања значајан је:

- Сектор за контролу квалитета и стање животне средине где се, између осталог, обављају и послови који се односе на управљање отпадом и посебним токовима отпада. У оквиру Сектора ради Одељење за Национални регистар извора загађивања, индикатора и информациони систем, које је задужено за послове управљања отпада и посебним токовима отпада за потребе вођења националног регистра загађивања животне средине, вођење регистра издатих дозвола за управљање отпадом (у оквиру Одсека за индустријско и комунално загађивање), прикупљање нумеричких, описних и просторних података о изворима загађивања животне средине, као и управљању отпадом за потребе извештавања на националном и међународном нивоу и друго.

2.2.2. СУБЈЕКТИ УПРАВЉАЊА ОТПАДОМ - АУТОНОМНА ПОКРАЈИНА ВОЈВОДИНА

Статутом Аутономне покрајине Војводине²² дефинисано је да она, између осталог, обезбеђује услове за заштиту и унапређивање животне средине, предузима мере за спречавање и отклањање штетних последица које угрожавају животну средину и доводе у опасност живот и здравље људи и уређује друга питања од покрајинског значаја, у складу са законом.

Област управљања отпадом на територији АПВ уређује се кроз програм заштите животне средине који се доноси у складу с програмом Републике Србије, вршење систематског мониторинга чинилаца животне средине с праћењем и проценом развоја загађења животне средине и других послова прописаних законом који чине њену изворну или поверену надлежност.

У складу са Законом о управљању отпадом, Аутономна покрајина:

- 1) учествује у изради Стратегије и програма превенције стварања отпада;
- 2) координира и врши послове управљања отпадом од значаја за аутономну покрајину и прати стање;
- 3) даје сагласност на регионалне планове управљања отпадом на својој територији;
- 4) издаје дозволе, сагласности, потврде и друге акте у складу са овим законом, води евиденцију и податке доставља министарству;
- 5) врши надзор и контролу мера поступања са отпадом на својој територији у складу са овим законом;
- 6) врши и друге послове утврђене законом.

Покрајинска влада је извршни орган Покрајине чији рад усмерава Скупштина АП Војводине.

²² Статут Аутономне покрајине Војводине, <https://skupstinavojudine.gov.rs/Strana.aspx?s=statut>

У вршењу своје надлежности Покрајинска влада, између осталог, предлаже развојне и планске документе и предузима мере за њихово спровођење; предлаже скупштинске одлуке и друге опште акте; усмерава и усклађује рад покрајинских органа управе и врши надзор над њиховим радом и обавља друге послове у складу са законом.

За тему којом се бавимо у саставу Владе АП Војводине најзначајнији је Секретаријат за урбанизам и животну средину у чијем саставу се налази Сектор за чистију производњу и одрживи развој. У оквиру овог сектора образована је ужа унутрашња јединица Група за чистију производњу и управљање отпадом, која у вршењу својих послова обавља низ задатака, а неки од њих су и:

- израда Стратегије и појединачних националних планова управљања отпадом,
- координација и вршење послова управљања отпадом од значаја за АП Војводину и праћење стања,
- формирање базе података о отпаду,
- предлагање и реализација програма и пројеката у области отпада, обновљивих извора енергије, интегралног спречавања индустријског загађења,
- давање сагласности на регионалне планове управљања отпадом,
- спровођење поступка издавања дозвола за сакупљање, транспорт, складиштење, третман и одлагања отпада, амбалажног отпада и интегралне дозволе за отпад,
- студијско аналитички послови из области отпада.

2.2.3. СУБЈЕКТИ УПРАВЉАЊА ОТПАДОМ - ГРАД НОВИ САД

ГРАДСКО ВЕЋЕ ГРАДА НОВОГ САДА

Градско веће²³ је извршни орган локалне самоуправе, а у Новом Саду чине га: Градоначелник, заменик Градоначелника и 11 чланова и чланица.

Статутом Града утврђено је да је Градско веће задужено, између осталог, за: вршење надзора над радом градских управа, поништавање или укидање аката градских управа који нису у сагласности са законом, статутом и другим општим актом или одлуком Скупштине Града; утврђивање смерница за остваривање програмских аката и праћење спровођења тих аката и пословних политика јавних комуналних и других јавних предузећа чији је оснивач Град и предлагање, односно предузимање мера којима се обезбеђују услови за њихово несметано функционисање; давање претходне сагласности на цену комуналних услуга; предлагање аката које доноси Скупштина Града ради заштите општег интереса у јавном комуналном и другом јавном предузећу и друштву капитала чији је оснивач град; доношење програма праћења стања заштите животне средине и друге послове утврђене законом²⁴.

Одлуком о одржавању чистоће²⁵ прецизирано је да Градско веће Града Новог Сада:

- доноси Правилник којим се утврђују број, врста, место и технички услови за постављање посуда са сакупљање отпада на јавним површинама, а на предлог Надзорног одбора ЈКП "Чистоћа",
- даје сагласност на годишњи програм уклањања комуналног отпада ЈКП "Чистоћа", којим се утврђује начин уклањања отпада на територији Града,
- даје сагласност на годишњи програм јавне хигијене ЈКП "Чистоћа",
- даје претходну сагласност на ценовник услуга ЈКП "Чистоћа".

ГРАДСКА УПРАВА ЗА КОМУНАЛНЕ ПОСЛОВЕ

²³ Информатор о раду, <http://www.novisad.rs/lat/informator-o-radu-gradonacelnika-novog-sada-i-gradskog-veca-novog-sada>

²⁴ Статут Града Новог Сада, Службени лист Града Новог Сада број 11/19

²⁵ Одлука о одржавању чистоће - чланови 9, 11, 13 и 30, Службени лист Града Новог Сада, бр. 25/2010, 37/2010-испр., 3/2011 - испр., 21/2011, 13/2014, 34/2017, 16/2018, 31/2019, 59/2019

Делокруг рада и надлежности Градске управе за комуналне послове дефинисани су Одлуком о градским управама Града Новог Сада.²⁶

У Градској управи за комуналне послове обављају се послови који се односе на уређење и обезбеђивање обављања и развој комуналних делатности, а то су, између осталог: управљање комуналним отпадом, одржавање чистоће на површинама јавне намене, управљање отпадом, у складу са прописима којима се уређује управљање отпадом; уређење и обезбеђивање обављања и развој одређених комуналних делатности од локалног интереса; одржавање комуналног реда и опште уређености Града Новог Сада; припрема програма финансирања одређених комуналних делатности од локалног интереса и програма развоја комуналних делатности Града Новог Сада.

Као део ове управе, образован је Сектор за ванредне ситуације и комунално-техничке послове, који је, између осталог, задужен и за: праћење рада јавних комуналних предузећа, израду анализа стања у јавно комуналним предузећима, праћење стања у области пружања комуналних услуга, управљање комуналним отпадом, припрему инвестиционих програма и других аката и праћење њихове реализације у комуналној делатности.

У Градској управи обављају се послови у вези са остваривањем права оснивача према јавним комуналним предузећима, чији је оснивач Град.²⁷

Одлуком о одржавању чистоће прецизирано је да Градска управа за комуналне послове:

- издаје налоге ЈКП "Чистоћа" за послове уклањања дивљих депонија,
- у случајевим поремећаја или прекида у одржавању чистоће, у складу са информацијама које добије од ЈКП "Чистоћа", без одлагања обавештава Градско веће и предлаже мере за отклањање насталих последица, као и друге потребне мере за одржавање чистоће.

Градска управа за комуналне послове путем комуналног инспектора врши и надзор над спровођењем Одлуке о управљању кејом Града Новог Сада²⁸ којом се између осталог дефинишу обавезе предузећа и физичких и правних лица у циљу одржавања овог дела града чистим.

ГРАДСКА УПРАВА ЗА ИНСПЕКЦИЈСКЕ ПОСЛОВЕ

У Градској управи за инспекцијске послове Града Новог Сада обављају се послови инспекцијског и другог надзора у комуналној области, у области изградње објеката за које одобрење за изградњу издаје Град, у области саобраћаја и путева, у области заштите животне средине, послови надзора које Република повери Граду, као и послови принудног извршења.²⁹

У оквиру управе формирано је шест сектора, а за тему овог истраживања посебну су значајна три, и то:

- Сектор комуналне инспекције, у оквиру кога као уже организационе јединице раде: Одсек за контролу комуналних система, Одсек за контролу комуналних објеката и уређаја на јавним површинама, Одсек комуналне хигијене и зоохигијене (инспекцијски надзор над применом закона и других прописа којима се уређује одржавање чистоће на територији Града, а нарочито: сакупљање, транспорт и одлагање отпада и одржавање чистоће на површинама јавне намене, мануелно и механичко чишћење, сакупљање и уклањање отпада (лишће и друго), прање асфалтираних, бетонских, поплочаних и других површина јавне намене, постављање и пражњење посуда за отпатке, уклањање дивљих депонија, уређивање и одржавање депоније отпада и друго), Одсек за контролу и заштиту јавних зелених површина, Одсек за контролу трговине и туризма.

²⁶ Службени лист Града Новог Сада, бр. 52/08, 55/09, 11/10, 39/10, 60/10, 69/13, 70/16 и 54/20

²⁷ Информатор о раду, http://www.novisad.rs/sites/default/files/documents/informator_gukp_zajun_2021_0.pdf

²⁸ Одлука о управљању кејом

²⁹ Одлука о градским управама Града Новог Сада, Службени лист Града Новог Сада, бр. 52/08, 55/09, 11/10, 39/10, 60/10, 69/13 и 70/16)

У свим одсецима, инспектори и инспекторке доносе акте који се односе на: вођење управног и извршног поступка, доношење управних аката и обављање управних радњи у поступку инспекцијског надзора, подношење прекршајних налога и захтева за покретање прекршајног поступка, прикупљање података и информација од интереса за остваривање функција Градске управе, као и припремање извештаја и информација везаних за инспекцијски надзор;

Комунални инспектор/ка је овлашћен да поднесе захтев за покретање прекршајног поступка и изда прекршајни налог лицима која врше недозвољене радње прописане одлуком, а у које спадају и оне које се односе на очување комуналних објеката и уређаја, као и несавесно одлагање отпада:

- прљање или на други начин оштећење комуналних објеката и уређаја,
- писање графита и цртање на комуналним објектима и уређајима,
- остављање отпада,
- неовлашћено постављање, уклањање или премештање комуналних објеката и уређаја и друге опреме.

Лицу које врши ове непрописне радње може да се изрекне новчана казна у износу од 8.000,00 динара.

- Сектор комуналне милиције, који је задужен за: одржавање комуналног и другог, законом уређеног реда, од значаја за комуналну делатност - одржавање реда у областима јавне чистоће, превоза и депоновања комуналног и другог отпада и друго; вршење контроле над применом закона и других прописа из области комуналне и других делатности из надлежности града; заштиту животне средине, културних добара, локалних путева, улица и других објеката, од значаја за град; подршку спровођењу прописа којима се обезбеђује несметано одвијање живота у граду, очување градских добара и извршавање других задатака из надлежности града – одржавање градског реда.

Послови комуналне милиције обављају се организованим присуством комуналних милицајаца и милицајки на местима одржавања реда (теренски рад), на основу плана рада и дневног распореда, као и предузимањем других превентивних мера и применом овлашћења у складу са законом и подзаконским прописима.

У овом Сектору формирана су и посебна одељења према територијалној покривености:

а) Одељење комуналне милиције – Исток: за подручје Новог Сада као градског насеља (територијално покрива месне заједнице: Петроварадин, Лиман, Бошко Буха, Соња Маринковић, Прва војвођанска бригада, Стари Град, Житни трг, Дунав, Подбара, Сава Ковачевић, Видовданско насеље, Салајка, Шангај) и подручје приградских насеља (територијално покрива месне заједнице: Руменка, Кисач и Степановићево, Ченеј, Пејићеви салаши-Немановци, Каћ, Будисава и Ковиљ);

б) Одељење комуналне милиције – Запад: за подручје Новог Сада као градског насеља (територијално покрива месне заједнице: Сремска Каменица, Лиман 3, Острво, Иво Андрић, Јужни Телеп, Адице, Вера Павловић, 7. Јули, Никола Тесла-Телеп, Братство-Телеп, Народни Хероји, Детелинара, Гаврило Принцип, Бистрица, Омладински покрет, Југовићево, Раднички, Слана бара и Клиса) и подручје приградских насеља (територијално покрива месне заједнице: Ветерник, Футог, Бегеч, Буковац, Лединци и Стари Лединци).

Према Одлуци о комуналној милицији у послове комуналне милиције спадају, између осталог, и: спречавање и санкционисање недозвољених радњи којима се нарушава опште уређење Града (прљање и оштећење фасада и других спољних делова зграда, као и споменика културе; самовољно исписивање графита, лепљење плаката, постављање средстава за оглашавање на јавним и другим површинама; прљање површина јавне намене одлагањем смећа, грађевинског шута и другог отпада, изливање отпадних вода и др. нечистоћа и сл.), као и контрола извршавања прописаних обавеза у погледу одржавања објеката и простора у чистом и уредном стању.

У обављању својих послова, комунални милиционер/ка има овлашћења на упозорење, усмено наређење, проверу идентитета, довођење, заустављање и преглед лица, предмета и возила, привремено одузимање предмета, аудио и видео снимање, употребу средстава принуде, прикупљање обавештења, и друга овлашћења у складу са Законом.

Грађани и грађанке могу комуналној милицији подносити пријаве, петиције и предлоге у вези са комуналним редом писаним путем, или телефоном ако је у питању хитан случај. Такође, могуће је обратити се и електронским путем и непосредним усменим обраћањем, а на захтев грађана и грађанки, комунални милиционер/ка дужан је да подносиоца пријаве обавести о исходу поступања.

Према Одлуци о управљању којом у Граду Новом Саду одређено је да комунално инспекцијске послове врши комунални милиционер/ка који је овлашћен да поднесе захтев за покретање прекршајног поступка и изда прекршајни налог за прекршаје прописане овом одлуком. Такође, уколико комунални милиционар/ка у обављању комуналних-полицијских послова уочи повреду прописа из надлежности другог органа, дужан је да одмах обавести тај надлежни орган.

У складу са овлашћењима, и комунални инспектор/ка и комунални милиционер/ка за прекршаје из Одлуке о управљању којом Града Новог Сада казниће новчаном казном у износу од 150.000,00 правно лице које не одржава посуде за сакупљање отпада у исправном и уредном стању, а између 50.000,00 до 1.000.000,00 динара може да се казни предузеће уколико не испуни обавезе предвиђене Одлуком о обављању комуналне делатности одржавања јавних зелених површина³⁰. Такође, комунална милиција врши контролу над применом закона и других прописа и општих аката из области комуналне и других делатности из надлежности Града. У јавном градском, приградском и другом локалном саобраћају остварује надзор над заштитом животне средине, а нарочито у области загађења животне средине које настаје приликом транспорта, третмана и одлагања комуналног и другог инертног отпада.

- Сектор инспекције за заштиту животне средине, у оквиру којег се обављају, између осталог, и послови који се односе на надзор над активностима сакупљања, привременог складиштења и транспорта инертног и неопасног отпада на локацији власника отпада за које надлежни орган Града издаје дозволу³¹.

ГРАДСКА УПРАВА ЗА ЗАШТИТУ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Надлежности Градске управе за заштиту животне средине Града Новог Сада утврђене су Законом о локалној самоуправи, Статутом Града Новог Сада и Одлуком о градским управама Града Новог Сада.

У овој Градској управи обављају се, између осталог, и следећи послови: издавање услова за обезбеђивање мера заштите животне средине, на захтев органа надлежног за припрему и доношење просторног и урбанистичког плана; издавање дозвола, одобрења и других аката у складу са Законом о управљању отпадом, вођење евиденције и достављање података министарству; давање мишљења министарству или надлежном органу аутономне покрајине у поступку када ови органи издају дозволу у складу са Законом о управљању отпадом; вођење локалног регистра извора загађивања и друго³².

ГРАДСКА УПРАВА ЗА УРБАНИЗАМ И ГРАЂЕВИНСКЕ ПОСЛОВЕ

Делокруг рада Градске управе за урбанизам и грађевинске послове Града Новог Сада утврђен је Одлуком о градским управама, а за тему овог истраживања посебно су значајне следеће надлежности: припрема и доношење просторног плана и урбанистичких планова, њихова евиденција и праћење њихове реализације; потврђивање урбанистичких пројеката, стручни, административни и технички послови за Комисију за планове и Комисију за урбанизам; обављање послова у вези са остваривањем права оснивача према јавном предузећу у области урбанизма (ЈП "Урбанизам") и друго³³.

ГРАДСКА УПРАВА ЗА ГРАЂЕВИНСКО ЗЕМЉИШТЕ И ИНВЕСТИЦИЈЕ

³⁰ Одлука о обављању комуналне делатности одржавања јавних зелених површина.

³¹ Информатор о раду, <http://www.novisad.rs/informator-o-rad-u-gradske-uprave-za-inspekti-ske-poslove>

³² Информатор о раду, http://www.novisad.rs/sites/default/files/documents/informator_april_2021_1.pdf

³³ Информатор о раду, <http://www.novisad.rs/informator-o-rad-u-gradske-uprave-za-urbanizam-i-gradjevinske-poslove>

И делокруг рада Градске управе за грађевинско земљиште и инвестиције Града Новог Сада утврђен је Одлуком о градским управама. За тему овог истраживања важно је издвојити да се у овој Градској управи обављају следећи послови: припрема предлога програма развоја Града, уређивање насеља и простора, и то: уређивање, употребу, унапређивање и заштиту грађевинског земљишта; припрему годишњег и средњорочног програма уређивања грађевинског земљишта; учествовање у усаглашавању планова и програма јавних комуналних предузећа у вези с уређивањем грађевинског земљишта, праћењем, усмеравањем и усклађивањем реализације, припреме и опремања грађевинског земљишта и друго.³⁴

Ова градска управа обавља и стручне послове и послове надзора над реализацијом подстицајних, превентивних и санационих програма и пројеката за заштиту животне средине које реализују јавна комунална предузећа и програма заштите и развоја заштићених природних добара на територији Града.

ЈКП "ЧИСТОЋА"

Новосадско комунално предузеће "Чистоћа" постоји од 1954. године³⁵, а у складу са изменама закона, у садашњој форми - као јавно предузеће са пуним називом Јавно комунално предузеће "Чистоћа" Нови Сад, регистровано је у Агенцији за привредне регистре 2005. године³⁶.

Закон о комуналним делатностима³⁷ дефинише да су комуналне делатности "делатности пружања комуналних услуга од значаја за остваривање животних потреба физичких и правних лица", док је локална самоуправа дужна да створи услове за обезбеђење њиховог одговарајућег квалитета, обима, доступности и континуитета, као и да врши надзор над њиховим вршењем.

У складу са тим, оснивач ЈКП "Чистоћа" је Град Нови Сад, који је и власник 100 одсто удела у оснивачком капиталу предузећа; предузеће не може да промени облик организовања без претходне сагласности Скупштине Града Новог Сада.

Претежна делатност предузећа је Сакупљање отпада који није опасан, а у Статуту предузећа наведено је да обавља и следеће делатности: Сакупљање опасног отпада, Третман и одлагање отпада који није опасан, Поновна употреба разврстаног материјала, Санација, рекултивација и друге области управљања отпадом и друго, као и послове:

- Складиштење и третман отпада укључујући и надзор над тим пословима и бригу о постројењима за управљање отпадом после затварања у складу са законом,
- Транспорт отпада: утовар, превоз и истовар отпада,
- Одржавање чистоће на јавним површинама (улице, стазе, тргови, прелази, надвожњаци, степеништа, које повезују површине јавног саобраћаја, мостови, кејови, травњаци, површине између и око зграда које нису приведене намени, уређење површина унутар стамбених блокова, дечија игралишта, стајалишта у јавном саобраћају, скверови, такси станице, железничке и аутобуске станице, пристаништа, изграђене обале, неизграђено грађевинско земљиште, сајмишта и пијаца, спортски и забавни терени и плаже),
- Остала трговина на велико типизираних посуда за сакупљање отпада и друго³⁸.

Градском Одлуком о одржавању чистоће уређено је да ЈКП "Чистоћа" није у обавези да закључује појединачне уговоре са корисницима/ама услуга када је у питању редовна услуга одношења комуналног отпада са територије Града Новог Сада.

³⁴ Информатор о раду, <http://www.ugzins.rs/misc/informator-2021-2.pdf>

³⁵ Агенција за привредне регистре

³⁶ Статут предузећа, <http://www.cistocans.co.rs/wp-content/uploads/2019/10/Statut-JKP-Cistoca-Novi-Sad.pdf>

³⁷ Закон о комуналним делатностима, <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2011/88/2/reg>

³⁸ Статут предузећа, <http://www.cistocans.co.rs/wp-content/uploads/2019/10/Statut-JKP-Cistoca-Novi-Sad.pdf>

За послове уклањања комерцијалног и индустријског отпада ЈКП "Чистоћа" са правним лицима и предузетницима закључује уговоре у складу са законом.

Корисник/ца услуга ЈКП "Чистоћа" може да поднесе Захтев за пружање ванредних услуга - услуга уклањања комерцијалног и индустријског отпада и пружање необавезних услуга (чишћење снега са површина које нису обухваћене програмом, чишћење површина мимо програма, уклањања отпада мимо програма, коришћење депоније од стране трећих лица, одржавање чистоће на заузетим јавним површинама и сл.); ове услуге се посебно наплаћују.

У складу са Одлуком о обављању комуналне делатности одржавање јавних зелених површина, предузеће је између осталог дужно да пред почетак сезоне на купалишту Шtrand обезбеди потребан број посуда за сакупљање отпада и њихово редовно пражњење.

Такође, у складу са Одлуком о управљању кејом Града Новог Сада предузеће је дужно да одржава посуде за сакупљање отпада на кеју у исправном и уредном стању.

ЈКП "Чистоћа" Нови Сад, према званичној евиденцији, поседује:

- Интегрисану дозволу за третман - складиштење и поновно искоришћење неопасног отпада³⁹
- Дозволу за сакупљање и транспорт неопасног отпада на територији АП Војводине.⁴⁰

ЈП "УРБАНИЗАМ"

Јавно предузеће "Урбанизам" Завод за урбанизам Нови Сад постоји од 1987. године а као претежну делатност обавља архитектонску делатност, као и инжењерске делатности, техничко саветовање и друго. Оснивач предузећа је Град Нови Сад, који је и власник 100 одсто удела у оснивачком капиталу; ЈП "Урбанизам" не може да промени облик организовања без претходне сагласности Скупштине Града Новог Сада.⁴¹

У оквиру предузећа формиран је, између осталог, и Сектор за урбани дизајн који обавља послове: партерног уређења у циљу континуираног уобличавања појединих целина у граду; израде техничких услова за урбани мобилијар (летње-зимске баште, киоске, тенде, перде, подземне посуде за смеће, светлеће рекламе и сл.) и дефинише услове за пројектовање мобилијара примерених уређењу ширег амбијента и израду предлога идејних решења за одређене врсте урбаног мобилијара.⁴²

Градском Одлуком о одржавању чистоће уређено је да ЈП "Урбанизам" израђује Катастар за постављање посуда за сакупљање отпада, којим се уређује место за постављање посуда и врста посуда. Овај Катастар саставни је део Правилника о условима за постављање посуда за сакупљање отпада који доноси Градско веће Града Новог Сада, на предлог Надзорног одбора ЈКП "Чистоћа".

ЈКП "ИНФОРМАТИКА"

Јавно комунално предузеће "Информатика" основано је 1987. године⁴³ и данас обавља послове из области телекомуникација, информатике и наплате комунално-стамбених производа и услуга. Оснивач предузећа је Град Нови Сад, који је и власник 100 одсто удела у оснивачком капиталу. ЈКП "Информатика" не може да промени облик организовања без претходне сагласности Скупштине Града Новог Сада.⁴⁴

³⁹ Званична страница предузећа, <http://www.cistocans.co.rs/wp-content/uploads/2020/11/Scan-integralna-dozvola-za-skladistenje-i-tretman-16.-nov-2020.pdf>

⁴⁰ Званична страница предузећа, <http://www.cistocans.co.rs/wp-content/uploads/2020/11/Scan-dopuna-dozvole-za-sakupljanje-i-transport-07.-dec-2018.pdf>, <http://www.cistocans.co.rs/wp-content/uploads/2020/11/Scan-dopuna-dozvole-za-sakupljanje-i-transport-24.-dec-2018-1.pdf>

⁴¹ Одлука о усклађивању одлуке о организовању радне организације "Урбанизам" Завод за урбанизам у Новом Саду као јавног предузећа - Агенција за привредне регистре

⁴² Информатор о раду, http://www.nsurbanizam.rs/sites/default/files/INFORMATOR%20O%20RADU_30_06_2021.pdf

⁴³ Агенција за привредне регистре

⁴⁴ Одлука о организовању јавно комуналног предузећа "Информатика", http://demo.paragraf.rs/demo/combined/Old/t/t2013_03/t03_0099.htm

Две главне активности предузећа које су значајне за тему овог истраживању јесу: обједињена обрада података и наплата комуналних услуга.

Обједињена обрада података је предуслов за наплату услуга; на интернет презентацији предузећа доступни су ажурни подаци који се односе на: број становника/ца Града Новог Сада по насељима, број становника/ца Града Новог Сада по месним заједницама и старосна и полна структура становништва Града Новог Сада.

Послове обједињене наплате комунално-стамбених и других услуга ЈКП „Информатика“ обавља "у своје име, а за рачун комуналних и других предузећа, привредних друштава и предузетника која учествују у обједињеној наплати."⁴⁵ Услуге одношења смећа за приватна лица у Новом Саду плаћају се путем рачуна обједињене наплате.

2.3. СИСТЕМ ПРИКУПЉАЊА И ОДНОШЕЊА КОМУНАЛНОГ ОТПАДА У ГРАДУ НОВОМ САДУ

Пропис којим се прецизније дефинише начин организовања и функционисање система прикупљања и одношења комуналног отпада у Граду Новом Саду је Одлука о одржавању чистоће⁴⁶. Важећи документ Скупштина Града Новог Сада донела је 2010. године, а због усаглашавања са бројним изменама закона и других подзаконских аката мењана је неколико пута - 2011., 2014., 2017., 2018. и 2019. године.

Одржавање чистоће подразумева сакупљање, транспорт и одлагање отпада и одржавање чистоће на јавним површинама (јавна хигијена), а за обављање наведених послова задужена је ЈКП "Чистоћа".

За разумевање система и улоге свих његових актера, осим појашњења значења појмова везаних за отпад и врсте отпада (који су објашњени у поглављу 2.1.) значајно је прецизирати и термине:

сакупљање отпада - "послови разврставања и/или мешања отпада, који се врше приликом постављања и пражњења посуда за отпад (канте, контејнери и вреће) ради уклањања отпада на начин и под условима утврђеним годишњим програмом уклањања комуналног отпада и годишњим програмом јавне хигијене",

транспорт отпада - "утовар, превоз и истовар отпада на начин којим се спречава расипање и испадање отпада приликом транспорта у циљу заштите животне средине",

одлагање отпада - "његово остављање на за то предвиђено место".

Комунални отпад у Граду Новом Саду ЈКП "Чистоћа" сакупља, транспортује и одлаже у складу са годишњим програмом уклањања комуналног отпада. Програм је предузеће дужно да донесе до 15. новембра за наредну годину, а да би почело да га примењује неопходно је да добије за њега сагласност Градског већа.

Отпад се у Новом Саду сакупља у посуде за сакупљање отпада - корпе, контејнере, канте и вреће, а број, врсте, место и технички услови за постављање посуда прецизирани су посебним актом: "Правилником о условима за постављање посуда за сакупљање отпада".⁴⁷

⁴⁵ Званична интернет страница предузећа, <https://www.nsinfo.co.rs/cyr/delatnosti/objedinjena-naplata>; Одлука о одређивању комуналних делатности од локалног интереса и поверавање обављања комуналних делатности од локалног интереса („Сл. лист Града Новог Сада”, број 69/13).

⁴⁶ Одлука о одржавању чистоће, Службени листа Града Новог Сада бр. 25/2010, 37/2010 - испр., 3/2011 - испр., 21/2011, 13/2014, 34/2017, 16/2018, 31/2019

⁴⁷ Правилник о условима за постављање посуда за сакупљање отпада

Под корпама се подразумевају посуде за сакупљање ситног отпада на улицама и другим јавним површинама. У Новом Саду користи се више различитих врста ових посуда; према поменутом "Правилнику" бетонске ђубријере требале би да буду пречника 600 мм, а корпе за отпатке пречника 310 мм.

Контејнери који се користе у граду разврстани су у неколико категорија: типизирани контејнери (запремина 900, 1100 и 3200 л), типизирани контејнери са тврдим улошком за подземно сакупљање отпада (запремина 300 и 800 л и 1,3, 3 и 5 м³), типизирани контејнери са врећом за подземно сакупљање отпада (запремина 300 и 800 л и 1,3, 3 и 5 м³), метално звоно за сакупљање папира, метално звоно за сакупљање стакла и спремишта за прихват ПЕТ амбалаже.

Када су у питању канте, у Новом Саду су то типизирани пластичне канте запремина 120, 140, 240 и 360 литара.

Вреће за сакупљање отпада су: стандардне, вреће за со, вреће за корпе за отпатке и вреће за лифтинг система.

За сакупљање комуналног отпада из индустрије предвиђени су посебни типизирани контејнери, као и контејнери са сопственим механизмом за пресовање отпада.

Осим ЈКП "Чистоћа", важан део система чине и корисници и кориснице - Одлуком о одржавању чистоће корисник је "физичко лице, правно лице, предузетник, као и физичко лице уписано у посебан регистар које обавља делатност слободне професије, као власник, инвеститор или купац стамбеног и/или пословног објекта или просторије".

У односу на број и врсту корисника и корисница, планира се постављање посуда за сакупљање отпада, и то:

а) за колективни тип становања, када се отпад уклања једном недељно

$H = 0,1 D$

H - потребан број контејнера од 1100 литара или запреминских еквивалената

D - број домаћинстава

б) за индивидуални тип становања, када се отпад уклања једном недељно

Број чланова и чланица домаћинства	Запремина (л) пластичних канти
1-4	120 или 140 л
5-7	240 л
више од 7	360 л

ц) за кориснике и кориснице који користе пословни простор

- до 1000 м² - број и врста посуда се одређује у зависности од предвиђене количине сакупљеног отпада који настаје за седам дана

- преко 1000 м² - за сваких 1000 м² поставља се један типизирани контејнер.

Место за постављање посуда уређује се Катастром, који израђује ЈП "Урбанизам". Из разговора са представницима Градске управе за урбанизам добили смо информацију да овај Катастар није израђен.

Корисници и кориснице услуге сакупљања, транспорта и одлагања отпада у Граду Новом Саду плаћају у складу са Ценовником ЈКП "Чистоћа", који доноси Наздорни одбор предузећа, уз претходно добијену сагласност Градског већа.

Цене услуга сакупљања, транспорта и одлагања отпада плаћају физичка и правна лица и предузетници и предузетнице у складу са Одлуком о утврђивању цена услуга сакупљања, транспорта и одлагања отпада.

За физичка лица, ова цена износи 147,90 динара месечно, односно 162,69 динара са ПДВ-ом по члану или чланици домаћинства, док су за предузетнике и предузетнице износи одређени у складу са групом делатности којој припадају.

Делатности приватних предузетника и предузетница подељене су у пет група и за сваку групу одређен је паушални износ за услуге одношења отпада:

- Првој групи припадају кројачи, фризерски, керамичари, школе страних језика и др. који плаћају износ од 600,00 динара месечно,
- У другу групу сврстане су ординације, лабораторије, аутомеханичарске радње, вулканизери, аутеперионице, столари, лимари, узгајивачи домаћих животиња и др. који су у обавези да плаћају 1.300,00 динара месечно,
- Трећа група обухвата салоне забаве, преноћишта, хостеле, производњу и трговину котловима и радијаторима, непрехрамбеном робом, сакупљање и рециклажу металних и неметалних остатака и сл. који уплаћују износ од 1.942,00 динара.
- Четвртој групи припадају произвођачи и трговци чоколаде, какаа, зачина и других додатака исхрани, трговци воћем и поврћем, месом и производима од меса који за услуге одношења отпада плаћају износ од 2.250,00 динара.
- Петој групи припадају произвођачи и продавци материја еколошких загађивача, хемикалија и хемијских производа, моторних возила и производа од гуме који услугу одношења отпада плаћају 2.586,00 динара.

Правна лица услугу одношења отпада плаћају у односу на број пословних јединица које имају у свом саставу, а у којима се обављају продајно-услугне активности и у складу са врстом делатности утврђене за приватне предузетнике и предузетнице. За остале делатности, правна лица плаћају износ који се обрачунава по површини пословног објекта или просторије, укључујући и простор око пословног објекта у којем се делатност обавља, у ком случају се обрачунава 11 дин/м². Уколико је ова цена нижа од паушалне цене коју плаћају предузетници и предузетнице из прве групе, цене услуга сакупљања, транспорта и одлагања отпада износиће 600,00 динара.

Власници и власнице викендица плаћају паушалну цену у износу од 60 динара месечно.

2.4. СИСТЕМ УКЛАЊАЊА КАБАСТОГ ОТПАДА У ГРАДУ НОВОМ САДУ

У складу са Програмом уклањања кабастог отпада који ЈКП "Чистоћа" доноси сваке године, уклањање ове врсте отпада врши се два пута годишње у свим месним заједницама у Граду Новом Саду, а по унапред утврђеном распореду.

Тридесет дана пре постављања одређеног броја контејнера, у сарадњи са месном заједницом, одређује се место за постављање контејнера који се на тој локацији остављају два дана, а у који грађани и грађанке могу да одложе свој кабасти отпад.

Ова услуга одношења кабастог отпада се додатно не наплаћује.

Будући да се кабасти отпад према Одлуци о одржавању чистоће одлаже искључиво у контејнере које је за ту намену одредило јавно комунално предузеће, грађанима и грађанкама који имају потребу да ову врсту отпада одложе у периоду када контејнери нису постављени у складу са распоредом, на располагању стоје још две могућности.

Грађани и грађанке могу контејнер за ту намену да изнајме. У том случају, цена изнајмљивања контејнера величине 5м³ на 24 часа, у складу са актуелним Ценовником ЈКП “Чистоћа”, износи 2.322,00 динара (са ПДВ-ом).

Такође, грађани и грађанке кабастог отпада могу однети и на градску депонију која се налази у северном делу града Новог Сада, северно од ауто-пута Е-75, о сопственом трошку, при чему се преузимање кабастог отпада од корисника и корисница додатно не наплаћује.

**КАКО ПРОПИСНО ОДЛОЖИТИ КАБАСТИ ОТПАД
НА ТЕРИТОРИЈИ ГРАДА НОВОГ САДА?**

Кабастог отпада је:

- намештај
- санитарије
- шут

1 ИЗНАЈМЉИВАЊЕ КОНТЕЈНЕРА
2.322,00 динара

Позвати:
ЈКП “Чистоћа”
0800 021 029

5м³ ЈКП “Чистоћа” 24h

2 ПРОЛЕЋНА И ЈЕСЕЊА АКЦИЈА УКЛАЊАЊА КАБАСТОГ ОТПАДА
без накнаде

Распоред:
www.cistocans.co.rs/usluge/uklanjanje-krupnog-otpada

5м³ ЈКП “Чистоћа” 48h

3 ЛИЧНО ОДНОШЕЊЕ НА ДЕПОНИЈУ
сопствени трошак

ГРАДСКА ДЕПОНИЈА
Е-75
КЛИСА

У Граду Новом Саду одржавање чистоће обавља ЈКП “Чистоћа”, а градском Одлуком о одржавању чистоће прописани су начини организовања послова у вршењу ове комуналне делатности.

Непрописно одлагање кабастог отпада

Одлуком о одржавању чистоће Града Новог Сада прописана су права и обавезе корисника и предузећа одговорног за одржавање чистоће у Граду.

ЈКП “Чистоћа” је дужна да одреди место за одлагање кабастог отпада у складу са Програмом уклањања кабастог отпада.

Корисник, односно физичко или правно лице и предузетник/ца, дужан је да одлаже отпад у одговарајуће посуде и у посуду у коју по својој величини може да стане. Отпад који не може по величини да стане у посуду, корисник је дужан да однесе на Градску депонију.

У случају одлагања кабастог отпада на начине који нису предвиђени Одлуком о одржавању чистоће, као што су остављање кабастог отпада поред контејнера, испред зграда или кућа, његово убацивање у деловима или у целости у контејнере за комунални отпад, или његово одношење на дивљу депонију комунални инспектор/ка и комунални милицајац/ка овлашћени су да против лица које поступа на овај начин покрену прекршајни поступак или издају прекршајни налог.

Инспектор/ка може решењем да наложи предузимање других мера које су неопходне како би се отклониле уочене неправилности. У случају да лице не поступи по налогу инспектора/ке, могуће је спровести принудно извршење.

По налогу комуналног инспектора/ке отпад који није одложен у одговарајуће посуде уклања ЈКП “Чистоћа”, а трошак се може наплатити одговорном лицу.

Правно лице које непрописно одлаже кабасти отпад може бити кажњено за прекршај новчаном казном у износу 150.000,00, док новчана казна за физичка лица износи 8.000,00 динара.



ЗАКЉУЧЦИ АНАЛИЗЕ ПРАВНЕ РЕГУЛАТИВЕ, НАДЛЕЖНОСТИ И АКТЕРА

Након спроведене анализе релевантних прописа, закључили смо да локални прописи који се односе на управљање комуналним отпадом у Граду Новом Саду у великој мери јесу усклађени. Међутим, у Одлуци о одржавању чистоће није наведено да у посуде за сакупљање комуналног отпада не могу да се одлажу и производи који после употребе постају посебни токови отпада, а који то не могу према Закону о управљању отпадом.

Одређене неусклађености, попут језичке, могу се видети у Одлуци о одржавању чистоће где се уместо комунални милиционер, помиње појам "комунални полицајац" а који доношењем Закона о комуналној милицији више није у употреби.

Такође, као саставни део Правилника о условима за постављање посуда за сакупљање отпада ЈП "Урбанизам" је требало да изради Катастар за постављање посуда за сакупљање отпада, а на основу којег би било могуће одредити колико је у одређеној месној заједници постављено канти, односно да ли њихов број одговара броју канти предвиђених Правилником. У садашњој пракси, број канти се поставља, односно

њихов број се повећава у одређеној месној заједници, у складу са теренском проценом радника и радница ЈКП "Чистоћа".

Локални прописи дају основу за санкционисање непрописног одлагања отпада, али подаци о броју поступака покренутих од стране комуналне инспекције није јавно доступан, те је потребно повећати транспарентност рада комуналне инспекције и комуналне милиције.

Комуникација између надлежних органа и предузећа постоји и добро функционише, али је потребно да правила комуникације буду праћена одговарајућим правним актом како би се она неометано одвијала. Нарочито је потребно интензивирати сарадњу ЈКП "Чистоћа" са комуналним инспекторима/кама и комуналним милиционерима/кама како би се адекватно санкционисало одлагање отпада које није у складу са важећим прописима, а нарочито на локацијама на којима се овакве активности понављају.

3. ТЕРЕНСКО ИСТРАЖИВАЊЕ

Након завршетка првог дела истраживања, у оквиру кога је анализирана законска регулатива, идентификовани актери укључени у креирање и директно спровођење система прикупљања и одношења комуналног отпада у Граду Новом Саду, те утврђене могућности које грађани и грађанке у оквиру њега имају за одлагање кабастог отпада, приступило се припреми и спровођењу теренског анкетног истраживања.

Специфични циљеви овог дела истраживања били су:

- а) утврдити ниво информисаности грађана и грађанки о могућностима које актуелни систем прикупљања и одношења комуналног отпада предвиђа за кабасти отпад,
- б) утврдити колико актуелни систем прикупљања и одношења кабастог отпада задовољава потребе грађана и грађанки,
- в) утврдити да ли и у којој мери постојећа инфраструктура у оквиру система прикупљања и одношења комуналног отпада (број и локација канти и контејнера) задовољава потребе грађана и грађанки,
- г) утврдити да ли су грађани и грађанке Новог Сада заинтересовани за примарну сепарацију отпада.

Истраживачки тим припремио је упитник, који је био подељен у 3 сегмента:

- први део питања односио се на кабасти отпад,
- други део на комунални отпад,
- трећи део је укључио питања о примарној сепарацији отпада и заштити животне средине.

Упитник је обухватио укупно 25 питања; 9 питања била су отвореног типа, 16 питања затвореног типа (са вишеструким одговорима или скалирана питања), а у 10 из ове групе предвиђена је могућност да испитаници/е дају свој коментар и/или упишу одговор који није у понуђеном сету.

Са циљем што боље репрезентативности добијених резултата, узорак је укључио пет градских насеља (Подбара - месне заједнице: Подбара и Дунав, Центар - месне заједнице: Прва војвођанска бригада, Стари град и Соња Маринковић, Детелинара - месне заједнице: Детелинара, Југовићево и Раднички, Телеп - месне заједнице: Братство Телеп, Јужни Телеп и Адице, Лиман - месне заједнице: Лиман, Бошко Буха, Лиман 3, Иво Андрић, Острво) и пет приградских (Каћ - МЗ Каћ, Сремска Каменица - МЗ Сремска Каменица, Степановићево - МЗ Степановићево, Бегеч - МЗ Бегеч, Футог - МЗ Футог).

Теренско анкетно истраживање је спроведено под називом "Задовољство грађана и грађанки Новог Сада инфраструктуром и системом одношења отпада" током августа и септембра 2021. године.

Почетак анкетирања објављен је на званичној интернет презентацији удружења "Инжењери заштите животне средине".⁴⁸

У овом делу истраживања укупно је учествовало 204 грађана и грађанке Новог Сада.

Добијени налази су обрађени у статистичком пакету ИБМ СПСС 20. У циљу презентовања одговора из узорка употребљена је дескриптивна статистика.

У наставку ћемо представити основне социодемографске карактеристике узорка, док ће резултати бити анализирани у посебним поглављима: у поглављу 3.1. обрадићемо добијене одговоре на питања која су се тичала кабастог отпада, у поглављу 3.2. даћемо преглед и објашњење одговора на питања о комуналном отпаду, и у поглављу 3.3. одговоре на питања из сегмента о примарној сепарацији отпада и заштити животне средине.

⁴⁸ Званични сајт удружења "Инжењери заштите животне средине", <https://www.activity4sustainability.org/istrazivanje-o-zadovoljstvu-gradjana-i-gradjanki-novog-sada-infrastrukturuom-i-sistemom-odnosenja-otpada/>

Социодемографске карактеристике узорка

У теренском анкетном истраживању могле су да учествују особе старије од 18 година. Најмлађа испитана особа је имала 19, а најстарија 88 година. Просечна старост испитаних особа је износила 44 године, са стандардним одступањем које је било 16 година.

Старост испитаних особа је посматрана кроз три категорије - од 18 до 35 година, од 36 до 55 година и 56 и више година. Расподела испитаних особа према овим категоријама дата је у табели испод. Узорак је уједначен према полу (100 мушкараца, 103 жене и једна испитана особа која се изјаснила као небинарна).

Старост испитаних особа обухваћених истраживањем

Старост испитаних особа обухваћених истраживањем		
	Број	Проценат
од 18 до 35 година	69	33.8
од 36 до 55 година	76	37.3
56 и више	59	28.9
Укупно	204	100

Испитане особе укључене у истраживање живе у домаћинствима различите бројности, најмањи број особа у домаћинству је био једна, а највећи седам. Највише испитаних особа живи у домаћинству које броји две особе, следе домаћинства са четири и три особе. Са друге стране, у узорку је најмањи број оних који живе у домаћинству са више од 5 особа. Детаљна расподела према овом питању дата је у табели испод.

Број особа у домаћинству

Број особа у домаћинству	
Број	Проценат
Једна особа	17.6
Две особе	25.5
Три особе	20.6
Четири особе	22.5
Пет особа	7.8
Шест особа	3.9
Седам особа	2
Укупно	100

Узорак је укључио пет градских насеља (Подбара, Центар, Детелинара, Телеп, Лиман) и пет приградских (Каћ, Сремска Каменица, Степановићево, Бегеч, Футог), а формиран је у односу на број особа које живе у овим деловима Новог Сада. Детаљан распоред узорка према насељима дат је у табели испод.

Испитане особе према насељима и насељеним местима

Испитане особе према насељима и насељеним местима		
	Број	Проценат
Лиман	43	21,1
Детелинара	39	19,1
Подбара	23	11,3
Центар	19	9,3
Телеп	22	10,8
Степановићево	7	3,4
Бегеч	8	3,9
Футог	17	8,3
Каћ	12	5,9
Сремска Каменица	14	6,9
Укупно	204	100

3.1. РЕЗУЛТАТИ ТЕРЕНСКОГ ИСТРАЖИВАЊА - ИНФРАСТРУКТУРА И СИСТЕМ ОДНОШЕЊА КАБАСТОГ ОТПАДА

Први део упитника се бавио избацивањем кабастог отпада из домаћинства. Ова група питања испитује навике грађана и грађанки приликом избацивања кабастог отпада, информисаност и задовољство системом одношења отпада.

Резултате ћемо представити према постављеним специфичним циљевима, и то:

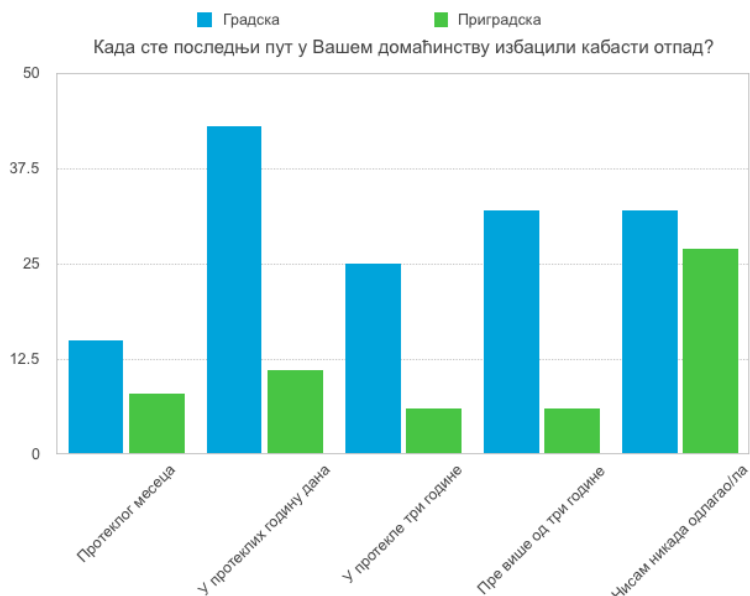
а) Утврдити ниво информисаности грађана и грађанки о могућностима које актуелни систем прикупљања и одношења комуналног отпада предвиђа за кабастог отпад

На основу спроведеног истраживања закључује се да код грађана и грађанки Новог Сада постоји изграђена потреба за добро организованим и приступачним системом прикупљања и одношења кабастог отпада.

Укупно 71,6% испитаних особа је одлагало кабастог отпад (укупно 146 особа). Највећи број, прецизније четвртина узорка је то учинила у протеклих годину дана, док је свака десета особа то учинила у току протеклог месеца.

Ова потреба је израженија у градским насељима јер упоредна анализа показује да највећи део испитаних особа из приградских насеља није никада одлагала кабастог отпад. Они су га поново употребљавали, поклањали или складиштили.

Избацивање кабастог отпада у односу на тип насеља (градско/приградско)



Директно питање "Знате ли на које све начине може да се односи кабасти отпад у Новом Саду?" показује да више од половине испитаних особа, односно њих 59% нема ову информацију.

Познавање начина одношења кабастог отпада у Новом Саду



Потврду да мали број грађана и грађанки зна на које начине све може да се одложи кабасти отпад показује и одговор на отворено питање како су до сада одлагали кабасти отпад. Укупно 37 испитаних особа је навело да су остављали поред контејнера, а део њих је образложио да су то видели као једино решење - "Оставила сам код контејнера за отпад, пошто за кабасти није било контејнера".

Део испитаних, њих 20 (13,7% од укупног броја оних који су некада одлагали кабасти отпад) користило је могућност изнајмљивања посебног контејнера од ЈКП "Чистоћа"; њих 17 (11,6% оних који су некада одлагали кабасти отпад) је кабасти отпад сопственим превозом однело на градску депонију.

Већина испитаних особа је навела да је незадовољна информисањем о начинима одношења кабастог отпада. Највећи број, њих 37,7%, рекао је да је у потпуности незадовољан, док је 16,7% испитаних углавном незадовољно. То указује да је незадовољство грађана и грађанки у узорку било више од половине испитаних. Четвртина испитаних особа, тачније 26,5% је дало одговор да не зна довољно о информисању о овом питању да би дало оцену. Укупно 5,9% испитаних особа је навело да је углавном или у потпуности задовољно информисањем о начинима одношења кабастог отпада.

На питање "Шта мислите како би могло да се побољша одношење кабастог отпада у Вашој месној заједници?", највећи број испитаних особа је навело да је најзначајнија боља информисаност грађана и грађанки. Овај одговор је дало 65 испитаних. Неке од изјава грађана и грађанки указују колико је овај проблем свеprisутан - "Недостају информације, за белу технику сам звала рециклажу, али планирам реновирање купатила (плочице старе, санитарије), не знам куда са тим отпадом и кога звати", "За почетак да знамо кога, када и како да контактирамо, пошто очигледно заправо не знам. Мислио сам да се само остави поред контејнера." Неколико испитаних особа је навело да је потребно да информације буду доступније - "Спомињете разне начине, а ја знам само за тај специјални контејнер, који се појавио једном - дакле: информисаност, обавештења на зградама, обавештење путем фејсбук странице месне заједнице, обавештење на месној заједници."

Грађани и грађанке су питани и да ли знају у који део града се односи сав кућни и кабастог отпад који ЈКП "Чистоћа" прикупи путем корпи, контејнера и типских пластичних канти. Као и на претходном питању, мањи проценат испитаних је дао позитиван одговор - њих 38,1%.

На основу спроведене анализе, квантитативне и квалитативне обраде података, може се закључити да је код грађана и грађанки Новог Сада **низак ниво информисаности** о могућностима које актуелни систем прикупљања и одношења комуналног отпада предвиђа за кабастог отпад:

- 59% испитаних особа није упознато на које све начине је предвиђено одлагање кабастог отпада у Новом Саду,
- 25% испитаних особа кабастог отпад одлагало је на неадекватан начин, од којих је део њих то учинио услед неинформисаности,
- 13,7% од укупног броја оних који су било када одлагали кабастог отпад користило је могућност изнајмљивања посебног контејнера од ЈКП "Чистоћа"; 11,6% оних који су било када одлагали кабастог отпад га је у сопственој организацији однело на градску депонију,
- 54,4% испитаних особа навело је да је у потпуности или углавном незадовољно информисаношћу о начинима одлагања кабастог отпада,
- 32% испитаних особа сматра да би боља информисаност побољшала, уопштено, одлагање кабастог отпада у њиховој месној заједници.

б) Утврдити колико актуелни систем прикупљања и одношења кабастог отпада задовољава потребе грађана и грађанки

На овај специфични циљ је одговорено кроз неколико питања. Испитано је на који начин грађани и грађанке одлажу отпад, односно у ком проценту користе актуелни систем предвиђен за одлагање кабастог отпада. Затим, испитано је у којој мери виђају несавесно, неадекватно одлагања кабастог отпада у делу града у коме живе. Задовољство системом испитано је и кроз директна питања о задовољству за четири одлике система одношења крупног отпада - ажурност служби, информисаност, организација и број опција. На крају су грађани и грађанке питани на који начин би унапредили овај систем.

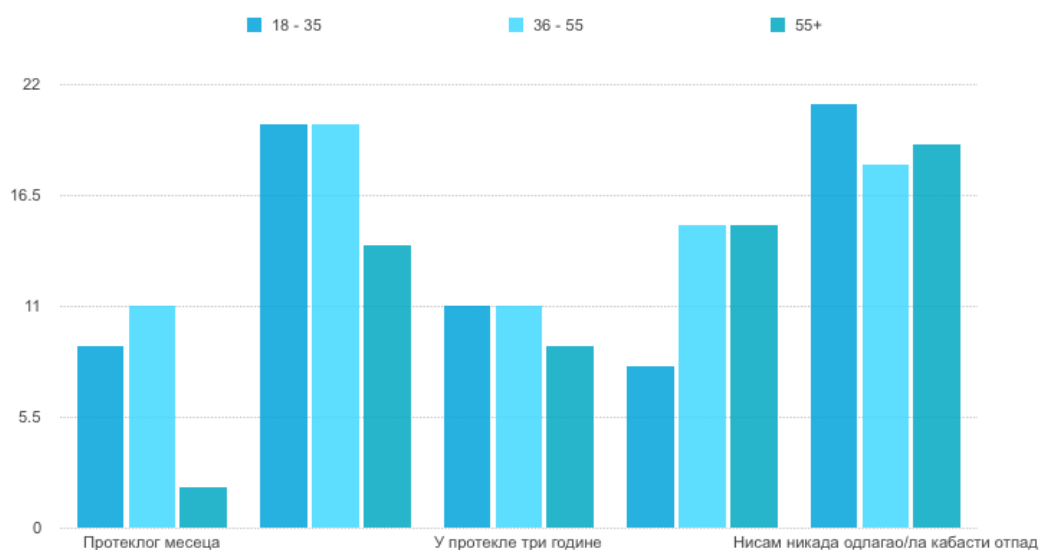
На питање шта су урадили са кабастим отпадом, чак четвртина испитаних особа је навела да га је оставила поред или у контејнер за комунални отпад. Део испитаних је образложио да је то урадио да би отпад покупио неко коме је потребан.

У градским насељима, укупно 14 особа је навело да је кабастог отпад бацило директно у контејнер (за комунални отпад), док је четири особе овај отпад изнело испред своје куће, односно зграде. Један део грађана и грађанки је кабастог отпад поконио (18 особа) или продао особама које сакупљају секундарне сировине (12 особа). Дванаест испитаних особа је навело да је отпад однело на депонију (понекад из неколико пута услед неодговарајућег превозног средства). Осам испитаних је платило одношење приватним лицима или фирмама. Седам испитаних је навело да су изнајмили контејнер за кабастог отпад ЈКП "Чистоће", док је њих четворо рекло да је кабастог отпад однело у за то намењен контејнер.

Приградско становништво је у највећем броју случајева изнајмљивало контејнер за кабасти отпад (13 испитаних особа). Следећа највећа група је даље поклањала оно што је њима било непотребно (9 испитаних особа). Пет испитаних је кабасти отпад бацило на депонију. Једна особа од ових пет је навела - "Бацили смо на локалну депонију где се одлагање наплаћује. У приватном је власништву." Три испитане особе су кабасти отпад одложиле тамо где пролази камион ЈКП "Чистоћа", а две су звале ЈКП "Чистоћу" да дођу. Две испитане особе су звале приватну фирму да однесе отпад, док је једна особа кабасти отпад продала. Двоје су навели да спаљују кабасти отпад, а један да је чекао неку акцију.

Направљено је и поређење изbacивања кабастог отпада у односу на старосне категорије испитаних особа. Налази показују да су све три старосне групе у подједнаком временском интервалу изbacивале ову врсту отпада. Одговори испитаних особа су презентовани на графикону.

Изbacивање кабастог отпада у односу на старосну категорију испитаних особа



Када се говори о адекватности система, поставља се и питање колико често он буде неприлагођен потребама, што води ка несавесном одлагању отпада. На основу добијених одговора у истраживању, може се видети да је 9 од 10 испитаних особа било у прилици да види несавесно одложен кабасти отпад. Највећи број, тачније 43,3% укупног узорка је сведочио оваквом понашању једном месечно.

Учесталост несавесног одлагања кабастог отпада у комшилуку испитаних особа



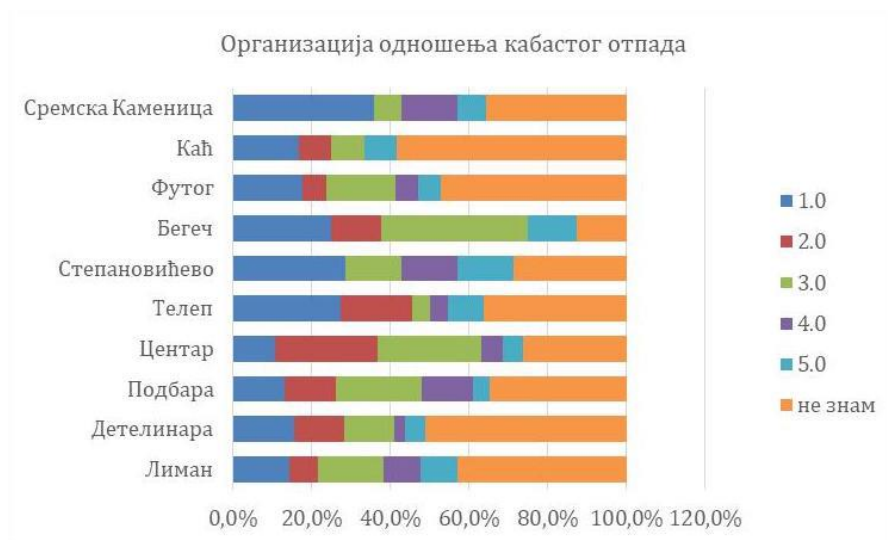
Задовољство испитаних особа услугама одношења кабастог отпада у насељу, односно месној заједници у којој живе је испитана петостепеном скалом, где је оцена један означавала у потпуности незадовољан/а, а оцена пет - у потпуности задовољан/а. У истраживање је укључена и опција не знам, уколико грађани и грађанке нису имали став о постављеном питању.

Задовољство испитаних особа услугама одношења кабастог отпада

Задовољство испитаних особа услугама одношења кабастог отпада								
	Организација одношења кабастог отпада		Информисаност о начинима одношења кабастог отпада		Ажурност служби приликом одношења кабастог отпада		Број опција за одношење који грађани/ке имају на располагању	
	Број	Проценат	Број	Проценат	Број	Проценат	Број	Проценат
У потпуности незадовољан	37	18.10%	77	37.70%	31	15.20%	36	17.60%
Углавном незадовољан	23	11.30%	34	16.70%	22	10.80%	27	13.20%
Нисам сигуран/а	32	15.70%	27	13.20%	38	18.60%	22	10.80%
Углавном задовољан	14	6.90%	7	3.40%	19	9.30%	5	2.50%
У потпуности задовољан	15	7.40%	5	2.50%	9	4.40%	5	2.50%
Не знам	82	40.20%	54	26.50%	79	38.70%	103	50.50%

Како се може видети из горње табеле, највећи број испитаних особа навело је да не зна да каже колико је задовољно организацијом одношења кабастог отпада. Они који су давали оцене у највећој мери су оценили са "у потпуности незадовољан/а" и "нисам сигуран/а". Делује да испитане особе не познају довољно организацију одношења кабастог отпада у Новом Саду. Већи број испитаних је незадовољан (29,4%) у односу на оне који су задовољни (14,3%).

Задовољство организацијом одношења кабастог отпада, према насељима и насељеним местима



На основу одговора испитаних, може се видети да су организацијом одношења кабастог отпада најмање задовољни становници и становнице Сремске Каменице и Степановићево у групи приградских насеља. Са друге стране, становници/е Телепе су најмање задовољни када се погледају градска насеља. У Каћу и на Детелинари је било највише испитаних који су навели да не знају довољно да би дали оцену.

Када је реч о информисаности о начинима одношења кабастог отпада, највећи број испитаних, тачније 37,7% (77 особа) је навело да је у потпуности незадовољно, док је 16,7% рекло да је углавном незадовољно. То указује да је незадовољних грађана и грађанки у узорку било више од половине. Четвртина испитаних, тачније 26,5% (54 особе) је дало одговор да не зна довољно о информисању да би дало оцену. Укупно 5,9% испитаних особа је навело да је углавном или у потпуности задовољно информисањем о начинима одношења кабастог отпада.

Задовољство информисаношћу о начинима одношења кабастог отпада, према полу

Информисаност о начинима одношења кабастог отпада према полу испитаних особа				
Оцена		Пол		Укупно
		мушки	женски	
Информисаност о начинима одношења кабастог отпада	1	40	37	77
	2	13	20	33
	3	18	9	27
	4	5	2	7
	5	3	2	5
	не знам	21	33	54
Укупно		100	103	203

Ажурност служби приликом одношења кабастог отпада је у највећем броју случајева оцењена оценом три, која означава "нисам сигуран/а". Испитаници/е који нису задовољни/е и углавном нису задовољни/е ажурношћу служби чине четвртину узорка (прецизније 26%). Задовољних, са друге стране, има упола мање, односно 13,7%.

Више од половине испитаних особа (50,5%) не зна да каже да ли је задовољно бројем опција за одношење кабастог отпада који грађани и грађанке имају на располагању. Готово трећина испитаних (30,8%) је у потпуности или углавном незадовољна бројем опција за одношење кабастог отпада. Укупно 5% испитаних навело је да је задовољно бројем могућности да однесу кабасти отпад.

Када су питани о томе шта би унапредило систем одношења кабастог отпада, грађани и грађанке су навели потребу за предвиђеним местом и распоредом одношења кабастог отпада који је непромењен дуже време да би се навикли (10 особа). Испитане особе су навеле да би волели да то изгледа као у неким другим државама "да се на пример један дан у месецу изнесе све испред зграде, да узме коме шта треба". Било је још предлога који су говорили у прилог томе да се одношење кабастог отпада веже за одређени датум - "Да постоје фиксни датуми у месецу када би грађани могли да изнесу отпад испред кућа, нпр. 1. и 15. у месецу. Или постојање сталних "пунктова" у кварту за одлагање таквог отпада".

Већи број учесника и учесница истраживања је навело да је потребно чешће организовати одношење кабастог отпада, бар једном месечно или недељно (41 испитана особа). Они сматрају да садашњи темпо одношења и прикупљања не покрива реалне потребе у њиховим месним заједницама. Један од учесника истраживања навео је: "Чешће и више комада постављених контејнера и на дужи период! Пошто се увек сви контејнери напуне за неколико сати."

Петнаест испитаних особа је рекло да би било добро да се изграде већи контејнери само за ову врсту отпада који би били грађанима/кама стално доступни или бар више времена него тренутно. "Мислим да би требало на појединим местима да стоје стално контејнери који ће се по пуњењу однети и вратити празни". Осам испитаних је навело да би требало да буде више контејнера за одношење кабастог отпада.

Неколицина испитаних се осврнула на рад ЈКП "Чистоћа". Четири испитане особе су предложили да се оснује служба у оквиру ЈКП "Чистоћа" која би реаговала на позиве грађана и грађанки, долазила на кућну адресу и односила кабасти отпад. Четворо испитаних верује да би одношење кабастог отпада било боље

са већим ангажовањем ЈКП "Чистоћа". Са друге стране, двоје испитаних су навели да су задовољни организацијом одношења отпада у својој месној заједници и да не би ништа мењали.

Истраживањем се настојало утврдити колико актуелни систем прикупљања и одношења крупног отпада задовољава потребе грађана и грађанки. Одговори испитаника и испитаница указују да систем **у великом проценту не задовољава потребе** грађана и грађанки. О томе нам могу говорити следећи подаци:

- укупно 43% испитаних особа је током последњег месеца видело несавесно одлагање кабастог отпада
- када се погледа задовољство испитаника/ца различитим аспектима система одношења кабастог отпада, може се видети да немају довољно информација о истом и највећи проценат одговора је "не знам" (организација - 40,2% дало је одговор "не знам", информисаност - 26,5% дало је одговор "не знам", ажурност - 38,7% дало је одговор "не знам", број опција за одношење кабастог отпада - 50,5% дало је одговор "не знам"),
- грађани и грађанке који имају информацију, односно став о систему одношења кабастог отпада у Новом Саду, у малом проценту су потпуно или делимично задовољни/е организацијом овог система - њих 14,3%, информисаношћу - њих 5,9%, ажурношћу служби - 13,7%, бројем опција за одношење кабастог отпада - 5%,
- на питање шта би унапредило одношење кабастог отпада 90 одговора (44%) тицало се инфраструктуре и организације одношења отпада од стране надлежних служби - број контејнера, учесталост постављања, организација одношења.

Осим питања која су се директно односила на постављене специфичне циљеве истраживања, кроз комуникацију са грађанима и грађанкама поставили смо и питање за које смо сматрали да може бити полазиште за унапређење система - "Како бисте желели да добијате информације о начинима и терминима када ће кабасти отпад бити однесен или неким променама у вези са одношењем?".

Испитане особе су означаваале све опције које су сматрале пожељним, те је у табели испод дато које опције су имале колико одговора грађана и грађанки.

Пожељни начини информисања о начинима и терминима када ће кабасти отпад бити однесен или неким променама у вези са одношењем

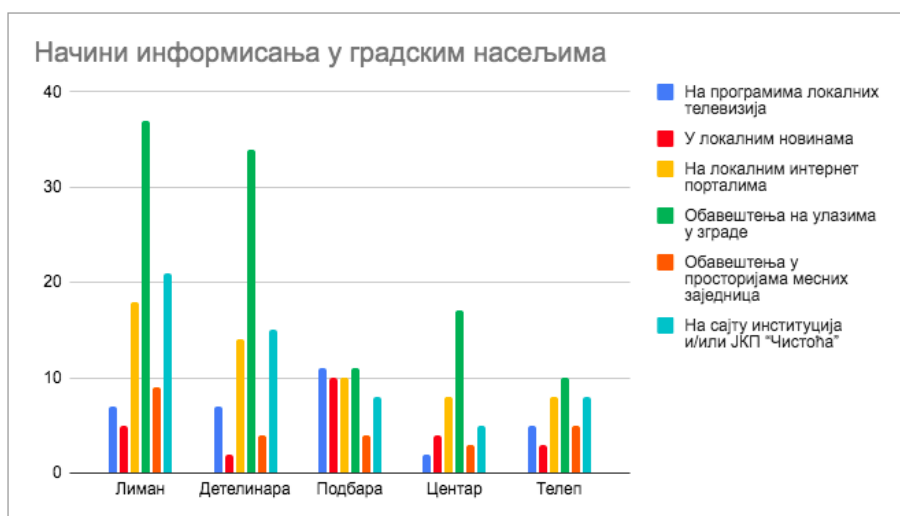
Пожељни начини информисања о начинима и терминима када ће кабасти отпад бити однесен или неким променама у вези са одношењем	
	Број одговора
На програмима локалних телевизија	54
У локалним новинама	25
На локалним интернет порталима	77
Обавештење на улазима у зграде	112
Обавештење у просторијама месних заједница	41
На сајту институција и/или ЈКП "Чистоћа"	59
На друштвеним мрежама	66

Највећи број испитаних особа је навео да би желео да обавештења добије на улазима у зграде, а затим на локалним интернет порталима. Више од четвртине испитаних је дало и одговоре - на програмима локалних телевизија, на сајту институција или ЈКП "Чистоћа" и друштвеним мрежама. Поред наведених одговора, испитане особе су давале и своје предлоге за информисање. Седморо испитаних је навело да

би желело да им се информације о одношењу кабастог отпада убаце у сандуче или ставе уз рачун информатике (5 испитаних). По двоје је навело да би желело да обавештења добија путем смс-а или мејла, а једна особа да би било добро да постоји апликација за комуналне информације. Двоје је навело да би било добро да се то објави на РТВ Војводина као део програма или у телетексту. Такође, двоје испитаних је навело локалне радио станице. Троје испитаних је навело локалну пошту, аутобуска стајалишта и места на коме ће стајати контејнери као добра места за информисање грађана/ки.

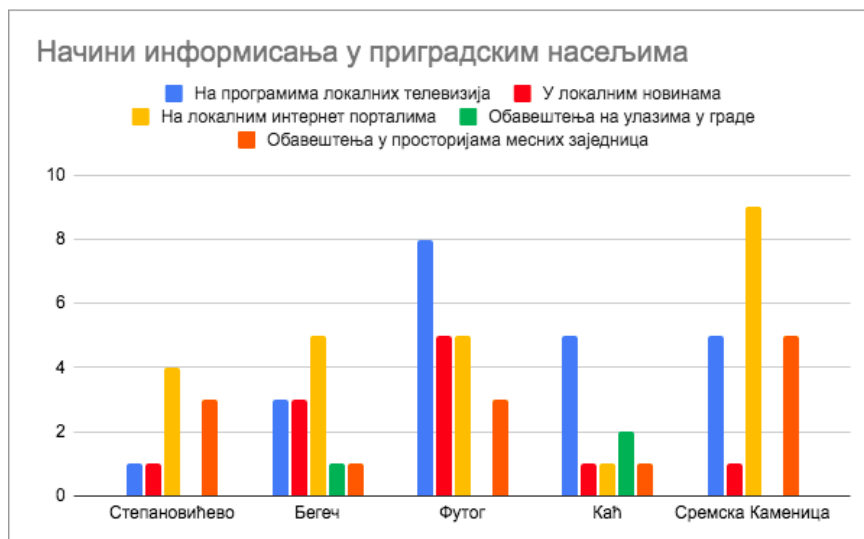
На графикону је приказана расподела одговора испитаних особа из градских насеља према преферираном начину информисања о одношењу кабастог отпада. Може се видети да је улаз у зграде најчешћи начин у сваком насељу, с тим да је он многоструко чешћи код становника/ца Лимана и Детелинаре. Подједнака заступљеност свих видова информисања је најприсутнија на Подбари. Испитане особе које живе на Телепу према овим подацима преферирају информисање путем интернета.

Начини информисања у градским насељима



На следећем графикону је дат приказ жељених видова информисања у приградским насељима. Може се видети да се приградска насеља доста разликују према видовима информисања. У Бегечу и Степановићеву су примарне просторије месне заједнице као место за информисање. У Футогу су најчешћи одговори били канали локалних телевизија, у Каћу су најчешће наводили друштвене мреже, а у Сремској Каменици је најчешћи одговор локални интернет портали. Оно што је заједничко за ова три већа приградска насеља је предност информацијама које се проналазе на интернету или путем медија.

Начини информисања у приградским насељима

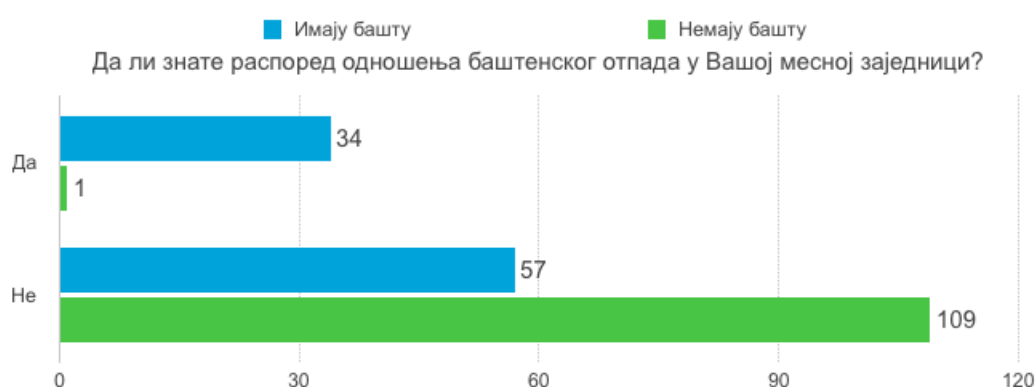


Део упитника посвећен кабастом отпаду обухватио је и питања о посебној категорији отпада - баштенском отпаду.

Учесницима и учесницама истраживања су постављана питања која се тичу одношења баштенског отпада у њиховој месној заједници. Укупно 44,6% особа је навело да има башту или двориште. Ова заступљеност је очекивано већа у приградским насељима.

У укупном узорку већина испитаних, тачније 167 особа (81,9%) не зна распоред одношења баштенског отпада. Када се погледају само они испитаници/е који имају башту или двориште, можемо видети да 57 њих, односно више од половине, не зна распоред одношења баштенског отпада. Расподела одговора дата је у графикону испод.

*Испитаници/е који у оквиру домаћинства имају башту или двориште
и информисаност о одношењу баштенског отпада*



Према добијеним одговорима на питање како добијате информације о одношењу баштенског отпада, већина испитаних је навела да не добија ове информације, иако би желели. Део њих сазнаје од комшија, неки путем интернет сајта ЈКП "Чистоћа" и неколико испитаних је навело да сазна преко програма РТВ-а.

3.2. РЕЗУЛТАТИ ТЕРЕНСКОГ ИСТРАЖИВАЊА - ИНФРАСТРУКТУРА И СИСТЕМ ОДНОШЕЊА КОМУНАЛНОГ ОТПАДА

Други део упитника обухватио је питања везана за комунални отпад. Као и у претходном поглављу, прво ћемо представити добијене резултате према постављеном специфичном циљу:

в) Утврдити да ли и у којој мери постојећа инфраструктура у оквиру система прикупљања и одношења комуналног отпада (број и локација канти и контејнера) задовољава потребе грађана и грађанки

Када се говори о комуналном отпаду може се видети да је амбалажа најзаступљенији отпад у домаћинству, а затим следе остаци хране. Друга по заступљености као отпад је пластика (флаше од воде и сока). Најмање је као отпад у испитаним домаћинствима присутно стакло.

Најзаступљенији и други по заступљености отпад у домаћинствима у узорку

Најзаступљенији и други по заступљености отпад у домаћинству у узорку		
Врсте отпада које су најзаступљеније у Вашем домаћинству	Најзаступљеније	Друго по заступљености
Остаци хране (биоразградиви део)	66	44
Папир (новине, коверте од рачуна, рекламе...)	16	37
Стакло (тегле, флаше...)	4	24
Пластика (флаше од воде и сока...)	43	65
Разна амбалажа од хране (тетрапак, паковање од пиринча, брашна и слично, амбалажа од хране која је стигла путем доставе...)	129	45
Друго	6	10

Према одговорима у упитнику, грађани и грађанке отпад најчешће износе свакодневно у више од половине случајева (52,5% испитаних особа), затим једном у два-три дана (35,9%) и једном недељно (11,6%). Отпад најчешће износе у кеси (пластична из продавнице), а најмање у већем џаку за смеће, оном који има више од 100 литара.

Наведени подаци указују да у домаћинствима комунални отпад углавном чини амбалажа од хране и остаци хране, који се сходно томе износе често (зарад хигијене и места у простору становања) у малим кесама.

У којој мери постојећа инфраструктура у оквиру система прикупљања и одношења комуналног отпада (број и локација канти и контејнера) задовољава потребе грађана и грађанки највише говори скала задовољства услугама одношења отпада у месној заједници. У испитиваном узорку је најниже задовољство бројем канти на улицама и јавним површинама (33% је у потпуности незадовољно, а 22% углавном незадовољно). Затим према степену незадовољства следи уредност контејнера - 25% узорка је потпуно незадовољно, а 27,5% је углавном незадовољно. Удаљеност контејнера од зграде и учесталост одношења отпада су услуге којима су испитане особе најзадовољније.

Задовољство услугама одношења отпада

Задовољство услугама одношења отпада										
Оцена	Број канти на улицама и јавним површинама (мале уличне канте)		Број контејнера за комунални отпад из домаћинства, односно број типских канти који је предвиђен по домаћинству		Удаљеност контејнера од зграде		Уредност контејнера		Учесталост одношења отпада (пражњење контејнера, односно типских пластичних канти)	
	Број одговора	% од датих одговора	Број одговора	% од датих одговора	Број одговора	% од датих одговора	Број одговора	% од датих одговора	Број одговора	% од датих одговора
1	66	32.8	35	17.4	21	13.3	40	25	17	8.5
2	45	22.4	30	14.9	15	9.5	44	27.5	18	9
3	39	19.4	44	21.9	20	12.7	33	20.6	44	21.9
4	34	16.9	41	20.4	32	20.3	22	13.8	52	25.9
5	17	8.5	51	25.4	70	44.3	21	13.1	70	34.8

Када је у питању број канти на улицама и јавним површинама, просечне оцене по деловима града и приградским насељима су се кретале од 1,5 до 3,0. Најмање задовољни овим аспектом су грађани и грађанке Сремске Каменице и Футога. Најзадовољнији су испитаници/е који долазе са Лимана, Детелинаре и Центра. Одговор на ово питање је приказан на графикону испод.

Задовољство бројем канти на улицама и јавним површинама у односу на део града/насеље

Број канти на улицама и јавним површинама (мале уличне канте)			
Оцена	Град - Приградско насеље		Укупно
	градска насеља	приградска насеља	
1	37	29	66
2	28	17	45
3	33	6	39
4	31	3	34
5	15	2	17
Укупно	144	57	201

Задовољство бројем контејнера за комунални отпад из домаћинства, односно бројем типских канти који је предвиђен по домаћинству у односу на приградско насеље је оцењен оценом од 1,5 (Бегеч) до 4,5 (Степановићево). Када су у питању делови града, разлика у задовољству је мања. Најниже задовољство је код испитаника и испитаница из Центра (2,7), а највише код особа које живе на Детелинари - 3,5.

У анкети је остављен простор за додатни коментар о одношењу отпада. Највећи број испитаних који је оставио коментар је изразио незадовољство зеленим кантама, односно искуство у ком оне лако пуцају, ломе се приликом пражњења. Такође, грађани и грађанке би желели да њихов број буде већи.

Испитане особе наводиле су и специфичне проблеме са одношењем комуналног отпада у својој месној заједници. Преглед одговора дат је према деловима града и приградским насељима.

Грађани и грађанке Лимана су најчешће наводили да су контејнери веома често пуни, као и канте на улици. Велик број људи у овом делу града, али и локали, чине да отпад често заврши и поред подземних контејнера, што резултира непријатним мирисом. Наведено је у два одговора да локална продавница користи подземне контејнере за свој картонски, односно дрвени отпад.

Испитаници и испитанице са Детелинаре су наводили различите проблеме који утичу на одношење комуналног отпада. Убрзана урбанизација, велик број локала и људи у овом делу града утичу на количину отпада који се производи и уредност јавног простора. Такође, постоји проблем са контејнерима - кварење, нередовно пражњење, неуредност.

Особе које су анкетирани на Подбари наводе три основна проблема - недовољан број канти за број људи ("много људи, недовољно канти"), нередовно пражњење контејнера и велик број локала, као и близина Рибље пијаце која утиче на количину отпада.

Грађани и грађанке који живе у центру Новог Сада су навели да се смеће нередовно односи што доводи до гомилања истог око контејнера. Проблем са отпадом праве и локали, микромаркети, ресторани.

Испитане особе са Телепа су навеле широк опсег проблема са којима се суочавају - недостају канте у близини школе и на аутобуским стајалиштима, контејнери често немају поклопац што доводи до непријатних мириса, деси се прескакање у одношењу комуналног и баштенског отпада, неадекватно место за контејнере, локали који користе контејнере и за кабасти отпад. Један од одговора гласи - "Испражњене индивидуалне канте се често остављају на коловозу и ометају саобраћај, неретко су само бачене на тротоар/улицу и често се притом оштете."

Становници и становнице Степановићева наводе као највећи проблем дивљу депонију на почетку села, где се поред грађевинског отпада одлажу и лешеве угинулих животиња. Један од одговора гласи - "На сеоску депонију се баца и мртва стока, па онда пси то дирају."

Испитаници и испитанице из Футога наводе да се праве дивље непоније (на обали Дунава и у каналу Видак) јер не постоје локалне које би биле регулисане. Контејнери су често пуни, а недостају и они за правна лица.

Особе које живе у Каћу наводе да би требало да постоји више канти за смеће и контејнера, да се чисти бициклистичка стаза. Такође, навели су загађење које долази из циглане и дивље депоније.

Становницима и становницама Сремске Каменице смета што се много смећа остави на улици услед недостатка канти у центру.

Специфични циљ који се тиче утврђивања да ли и у којој мери постојећа инфраструктура у оквиру система прикупљања и одношења комуналног отпада (број и локација канти и контејнера) задовољава потребе грађана и грађанки је испитан кроз наводе испитаних особа у вези са отпадом, задовољство појединачним одликама система (бројем канти, контејнера, удаљеношћу контејнера, уредношћу контејнера и учесталост ју одношења отпада), као и њиховом виђењу највећих проблема са комуналним отпадом у заједници:

- 56,2% испитаних особа су углавном или потпуно незадовољни бројем канти на улицама и јавним површинама
- грађани и грађанке су задовољнији бројем контејнера за комунални отпад из домаћинства, односно бројем типских канти који је предвиђен по домаћинству (45,8%) и удаљеношћу контејнера од зграде (64,6%),
- 52,5% испитаних особа није задовољно уредношћу контејнера
- учесталост одношења отпада (пражњење контејнера, односно типских пластичних канти) је за већину грађана и грађанки задовољавајућа (60,7%)
- навике грађана и грађанки показују да је амбалажа од хране најзаступљенији отпад из домаћинства (62% одговора), а да се отпад најчешће износи у малим кесама на два до три дана.
- испитане особе из градских насеља као највеће проблеме са отпадом издвојиле су недовољан број канти према броју људи, прљаве улице и локале који нагомилавају отпад, док су у приградским насељима то дивље депоније око места.

Осим питања која су се директно односила на постављени специфични циљ истраживања, испитано је и колико су особе које су укључене у истраживање информисане о томе кога је потребно контактирати за приговоре на уредност/попуњеност или други проблем са контејнерима, као и кога контактирати за захтеве повећања броја контејнера, постављање на ново место и друго.

Информисаност о приговорима и захтевима у вези са контејнерима

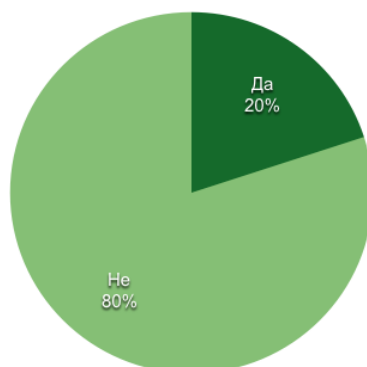
Да ли знате кога је потребно контактирати за подношење приговора и захтева у вези са контејнерима?				
	подношење приговора на уредност/попуњеност или пријављивање других проблема са контејнерима		подношење захтева за повећање броја контејнера, постављање контејнера на ново место и друго	
	Број	Проценат	Број	Проценат
Да	84	41.6	80	39.2
Не	118	58.4	123	60.3

Као што се може видети из претходне табеле, подједнак број особа је информисан о приговорима и захтевима. Они чине оквирно 40% испитаних од укупног узорка. За пар процената је информисаност о приговорима већа него о захтевима.

У оквиру овог дела упитника, испитано је да ли грађани и грађанке који учествују у истраживању знају колика је цена одношења отпада (смећа) по особи. На графикону су приказани одговори испитаних на ово питање.

Информисаност о цени за одношење отпада

Да ли знате колика је цена за одношење
отпада (смећа) по особи?



Из података добијених анализом, може се видети да 80% испитаних не зна која је цена одношења отпада у Новом Саду.

3.3. РЕЗУЛТАТИ ТЕРЕНСКОГ ИСТРАЖИВАЊА - ПРИМАРНА СЕПАРАЦИЈА И ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

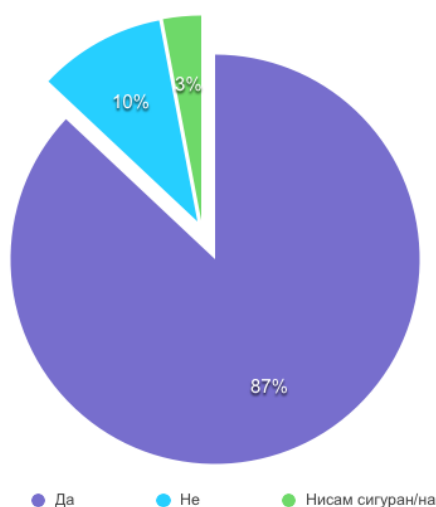
Трећи део упитника обухватио је питања значајна за сагледавање односа грађана и грађанки према заштити животне средине. Резултате ћемо представити прво кроз одговоре који се односе на постављени специфични циљ, и то:

г) Утврдити да ли су грађани и грађанке Новог Сада заинтересовани за примарну сепарацију отпада

Велики проценат, односно 87% испитаних грађана и грађанки је навео да би подржао увођење система обавезног раздвајања отпада у Новом Саду, док је 3% против, што указује да испитане особе ову врсту активности сматрају потребном.

Став испитаника/ца о увођењу обавезне примарне сепарације отпада

Да ли бисте подржали увођење система обавезног
раздвајања отпада у Новом Саду?



Када се каже примарна сепарација, испитане особе размишљају о процесу одвајања, разврставање отпада, а као специфични одговори издвајају се: одвајање органског и неорганског отпада, као и навођење

специфичних врста отпада који би се могао раздвајати (папир, пластика, стакло, батерије, метал, одећа). Фреквенција ових одговора је дата у табели.

Када се каже раздвајање отпада (примарна сепарација) на шта прво помислите?

Кад се каже раздвајање отпада (примарна сепарација), на шта прво помислите?	
Група одговора	Број одговора у групи
Разврставање (уопштено)	44
Одвајање органског и неорганског отпада	22
Пластика	60
Папир	34
Стакло	42
Биоразградив отпад	10
Остаци хране	5
Остале сировине (батерије, метал, одећа, амбалажа, пвц)	15

Када се говори о препрекама услед којих грађани и грађанке не раздвајају отпад, највећи број одговора (142) је указивао на изостанак инфраструктуре и система за одвајање отпада. Овај одговор нам показује да заинтересованост за сепарацију постоји и да грађанима/кама недостаје начин да је спроведу.

Испитаници и испитанице су одговарали и на питање коју личну навику би могли да промене да би позитивно утицали на очување животне средине. Скоро трећина одговора (64, односно 31%) била је везана за раздвајање отпада, одношење одређених материјала на рециклажу, информисање о могућностима рециклаже и друго.

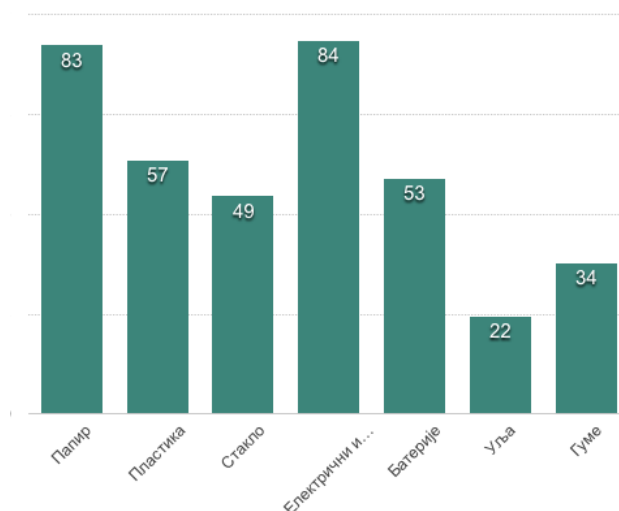
Специфичан циљ који се тиче заинтересованости грађана и грађанки Новог Сада за примарну сепарацију отпада је испитана кроз директно питање о заинтересованости, али и индиректна питања која су се тичала појма примарне сепарације, погледа на његов даљи развој, као и унапређење личних навика. Може се закључити да су **грађани и грађанке Новог Сада заинтересовани за примарну сепарацију** отпада:

- 87% испитаних особа би подржало обавезну сепарацију отпада у Новом Саду
- Највећи број испитаних особа би променило личне навике које се тичу управљања отпадом, а које би позитивно утицале на животну средину,
- испитаници/е када говоре о примарној сепарацији најчешће мисле на пластику, стакло и папир
- као највећи проблем животне средине у Новом Саду 42 испитаних (20,5%) види управљање отпадом.

Поред ставова о примарној сепарацији истраживање је испитивало и информисаност испитаника о томе коме могу предати отпад који може да се рециклира или поново употреби - папир, пластику, стакло, електрични и електронски отпад (компјутери, телевизори, фрижидери, телефони, сијалице...), батерије, уља, гуме. Одговори су приказани у графикону доле. Може се видети да највећи број испитаних особа, више од трећине, зна коме би предали папир и електрични и електронски отпад, затим следе пластика и батерије, док најмањи број испитаних зна где се може предати уље.

Информисаност о томе коме се може предати отпад који може да се рециклира или поново употреби

Да ли знате коме у Новом Саду можете да предате отпад који може да се рециклира и/или поново употреби?



У оквиру додатних коментара на ово питање, испитаници/е су наводили места где односе отпад на рециклажу у оквиру фирми, институција или установа. Грађани и грађанке су наводили да би им требало више информација о овом питању, да је неопходна едукација и систем управљања отпадом који је адекватан и ефикасан.

На питање шта виде као највеће проблеме у граду у области заштите животне средине, испитаници/е укључени у истраживање су дали широк спектар одговора који указују на приметне и различите проблеме које виде као угрожавајуће за животну средину.

Укупно 60 испитаних особа је као највећи проблем у области заштите животне средине навело управљање отпадом. Неки су као проблеме у овој групи издвојили: недостатак канти за смеће на јавним површинама, дечијим игралиштима, аутобуским стајалиштима, изостанак система за примарну сепарацију и рециклажу, неадекватно управљање депонијом и дивље депоније у граду и приградским насељима и друго.

Изостанак зелених површина је проблем који препознаје велик број грађана и грађанки (44 одговора). Они то називају још и бетонизацијом града и погођени су тиме што се упркос малом броју паркова и зеленила оно додатно сече и уништава - "Мало дрвећа, и то мало се сече."

Велик део испитаних особа проблеме у животној средини види у загађености ваздуха (43 особа). Загађен ваздух се везује и за издувне гасове - 16 од ових 43 испитаних је навело да је управо превелик број аутомобила и густ саобраћај један од највећих проблема који угрожава животну средину у Новом Саду.

Испитаници и испитанице као издвојене проблеме навели су и лоше урбанистичко планирање, неажурност градских служби, недовољно улагање у заштиту животне средине, изостанак едукације и адекватност информисања и слично.

Део испитаних особа је проблеме видео у навикама и понашању самих грађана, изостанку труда, немару и небризи - "Људски фактор - мали број је заинтересован, а многи не размишљају уопште о очувању животне средине".

На питање које од активности важних за заштиту животне средине су део њихове свакодневице, грађани и грађанке највише су наводили да је то коришћење цегера приликом куповине (149 одговора), затим употреба бицикла (107 одговора). Знатно мањи број испитаних је навео раздвајање отпада (41 одговор) и бирање амбалаже која се може касније рециклирати (38 одговора). Укупно 26 особа је означило ништа, док је њих 23 рекло нешто друго. Међу одговорима који су били дописани од стране учесника и учесница истраживања су: чишћење смећа у кварту, штедња текуће воде и електричне енергије, вегетаријанска и веганска исхрана, куповина ствари без амбалаже, компостирање, коришћење алтернативних превозних средстава или пешачење, едукација, информисање.

Мушкарци и жене готово једнако користе све активности значајне за заштиту животне средине. Приметна разлика је једино на питању које се тиче коришћења цегера приликом куповине који жене чешће користе.

Када се погледају активности у односу на старост, све старосне групе подједнако учествују у активностима које имају за циљ заштиту животне средине. Употреба бицикла је најнижа код најстаријих испитаних особа, што се може повезати са сигурношћу у вожњи код најстаријих суграђана и суграђанки.

Када су у питању додатне активности у циљу заштите животне средине, особе које су учествовале у истраживању су у највећем броју случајева били део акција чишћења јавних површина (74 одговора) и учествовали/е у петицијама које за циљ имају заштиту животне средине (71 одговор). Мањи део узорка је пријављивао инспекцији неодговорно понашање (26 испитаних) и учинио нешто друго (26 испитаних). Они који су написали да су дали свој допринос на другачији начин, наводили су - садњу дрвећа ("У основној школи добровољно смо ишли у радну акцију пошумљавања чији су резултати видљиви тек данас након 15 година у виду густог и високог дрвећа у мом месту"), самоиницијативног чишћења смећа у својој околини, праћена параметара загађења, учешћа у волонтерским акцијама, у акцији Сат за нашу планету, учешће на протестима који се тичу екологије, запослење у оквиру заштите животне средине и друго. Укупно 73 одговора гласе "нисам учествовао/ла".

Поред укупних одговора упоређени су и одговори испитаних особа на основу пола и старости.

Додатне активности у циљу заштите животне средине према полу

Додатне активности у циљу заштите животне средине према полу					
	Учествовање у акцијама чишћења јавних површина	Пријава инспекцији неодговорног понашања	Учешће у петицијама које за циљ имају заштиту животне средине	Нешто друго	Нисам учествовао/ла
Мушки пол	44	12	28	14	42
Женски пол	30	14	42	12	31

Како се може видети, мушкарци чешће учествују у акцијама чишћења. Са друге стране, жене су укљученије у петицијама које за циљ имају заштиту животне средине; оне такође имају мање одговора који указују на нису учествовале у оваквим активностима.

Додатне активности у циљу заштите животне средине према старости

Додатне активности у циљу заштите животне средине према старости					
	Учествовање у акцијама чишћења јавних површина	Пријава инспекцији неодговорног понашања	Учешће у петицијама које за циљ имају заштиту животне средине	Нешто друго	Нисам учествовао/ла
од 18 до 35	34	10	33	14	13
од 36 до 55	26	10	26	8	32
56 и више	14	6	12	4	28

Када се погледа табела која презентује старост испитаних особа, може се видети да су најактивнији у свим активностима млади од 18 до 35 година; у највећем броју случајева учествују у акцијама чишћења и петицијама.

4. ЗАКЉУЧЦИ И ПРЕПОРУКЕ

Неправилно одлагање отпада, осим ружне слике јавног простора, представља и потенцијални извор бројних негативних утицаја на животну средину и здравље људи.

У циљу прикупљања информација које могу помоћи у решавању овог проблема, од 15. маја до 15. октобра 2021. године „Инжењери заштите животне средине“ су, за потребе Локалног омбудсмана Града Новог Сада, спровели истраживање "Задовољство грађана и грађанки инфраструктуром и системом одношења отпада у Граду Новом Саду".

Истраживање је реализовано кроз анализу правне регулативе која одређује модел и актере система прикупљања и одношења отпада у Новом Саду, њихове надлежности, услове функционисања и слично и теренско анкетно истраживање, које је имало за циљ испитивање информисаности, навика и ставова грађана и грађанки везаних за одношење отпада, посебно кабастог, примарну сепарацију отпада, као и заштиту животне средине генерално.

У првом делу, обрађени су релевантни позитивно-правни прописи који регулишу управљање отпадом, од нивоа републике до локалне самоуправе - Града Новог Сада, као и делокруг рада и врсте конкретних послова за које су задужени појединачни актери система (надлежна министарства, секретаријати, градске управе, јавна и јавно-комунална предузећа).

Анкетно истраживање спроведено је у пет градских насеља (Подбара - месне заједнице: Подбара и Дунав, Центар - месне заједнице: Прва војвођанска бригада, Стари град и Соња Маринковић, Детелинара - месне заједнице: Детелинара, Југовићево и Раднички, Телеп - месне заједнице: Братство Телеп, Јужни Телеп и Адице, Лиман - месне заједнице: Лиман, Бошко Буха, Лиман 3, Иво Андрић, Острво) и пет приградских (Каћ - МЗ Каћ, Сремска Каменица - МЗ Сремска Каменица, Степановићево - МЗ Степановићево, Бегеч - МЗ Бегеч, Футог - МЗ Футог).

Упитник је био подељен у 3 сегмента: први део питања односио се на кабасти отпад, други део на комунални отпад, трећи део је укључио питања о примарној сепарацији отпада и заштити животне средине.

Анкетирано је укупно 204 особе, 100 мушкараца, 103 жене и 1 особа која се изјаснила као небинарна.

Пратећи постављене циљеве истраживања, након анализе добијених резултата **можемо закључити** следеће:

- локални прописи који се односе на управљање комуналним отпадом у Граду Новом Саду у великој мери су **усклађени са законима**,
- неусаглашеност је уочена у градској Одлуци о одржавању чистоће у којој није наведено да у посуде за сакупљање комуналног отпада не могу да се одлажу и производи који после употребе постају посебни токови отпада,
- одређене неусклађености, попут језичке, могу се такође видети у Одлуци о одржавању чистоће где се уместо комуналног милиционера, помиње појам "комуналног полицајца" а који доношењем Закона о комуналној милицији више није у употреби,
- Катастар за постављање посуда за сакупљање отпада, иако прописан као део Правилника о условима за постављање посуда за сакупљање отпада, није израђен,
- иако локални прописи дају основу за санкционисање непрописног одлагања отпада, **подаци о броју поступака покренутих од стране комуналне инспекције нису јавно доступни па није могуће утврдити да ли се предвиђене мере и спроводе**,
- комуникација између актера система управљања отпадом у Граду Новом Саду задовољавајуће функционише,
- актуелни систем одношења кабастог отпада у Граду Новом Саду предвиђа **три могућности за одлагање овог отпада за грађане и грађанке**: 1. Изнајмљивање наменског контејнера, уз

- надокнаду од 2.322,00 динара; 2. Пролећне и јесење акције ЈКП "Чистоћа", без накнаде; 3. Лично одношење кабастог отпада на градску депонију, о сопственом трошку,
- више од половине испитаних особа - **59% није информисано** о предвиђеним начинима одлагања кабастог отпада у Новом Саду,
 - четвртина испитаних особа кабасти отпад је одлагала на неадекватан начин,
 - више од половине испитаних особа, 54,4%, навело је да је у потпуности или углавном незадовољно информисаношћу о начинима одлагања кабастог отпада,
 - 32% испитаних сматра да би систем одношења кабастог отпада могао да се побољша бољом информисаношћу, док 20% њих сматра да би контејнере за ову врсту отпада требало постављати чешће
 - **бројем канти за отпатке** на улицама Новог Сада углавном или потпуно **незадовољно је 56,2%**, односно више од половине испитаних,
 - испитаници и испитанице су **задовољни бројем контејнера за комунални отпад из домаћинства, односно бројем типских канти** који је предвиђен по домаћинству (45,8%), као и удаљеношћу контејнера од зграда у деловима са колективним типом становања (64,6%),
 - **52,5%** испитаних особа **није задовољно уредношћу контејнера**, док је **учесталост одношења отпада** (пражњење контејнера, односно типских пластичних канти) за већину њих **задовољавајућа (60,7%)**,
 - **87% испитаних особа подржало би увођење примарне сепарације отпада** у Новом Саду;
 - као највеће проблеме у области заштите животне средине у Граду, испитане особе су издвојиле: проблеме везане за управљање отпадом (60 особа), недостатак/смањење зеленила (44 особа), загађење ваздуха (43 особа), различите мањкавости државног система - урбанизација без плана и вођења рачуна о потребама грађана и грађанки, недостатак едукације и информисања и слично (44 особе), навике и несавесно понашање људи (35 особа).

Истраживачки тим сачинио је и неколико **препорука**, које могу бити полазна основа за даљи рад на унапређењу система управљања отпадом у Граду Новом Саду:

- формализовати комуникацију актера система управљања отпадом у Граду Новом Саду одговарајућим правним актом/има како би се сви послови неометано одвијали,
- интензивирати сарадњу ЈКП "Чистоћа" са комуналном инспекцијом и комуналном милицијом, како би се адекватно санкционисало одлагање отпада које није у складу са важећим прописима, а нарочито на локацијама на којима се овакве активности понављају,
- повећати транспарентност рада комуналне инспекције и комуналне милиције,
- обезбедити адекватно информисање грађана и грађанки о прописаним начинима одлагања кабастог отпада (информацијама које би се поставиле на улазе у зграду, у месним заједницама, дистрибуирале уз рачуне ЈКП "Информатика" и слично),
- обезбедити чешће организовање одношења кабастог отпада, и у сталним терминима (на пример, једном месечно, на начин да је у четвртини месних заједница то буде сваког првог викенда у месецу, у другој четврти сваког другог викенда у месецу итд.), као и увођење модела који су у сагласности са принципима циркуларне економије (поклањање, размена намештаја и слично),
- пронаћи начин да се број канти за отпатке на улицама и јавним површинама усклади са потребама грађана и грађанки,
- Израдити Катастар за постављање посуда за сакупљање отпада у складу са Одлуком о одржавању чистоће,
- обезбедити инфраструктуру за прикупљање различитих фракција отпада из домаћинства (папир, пластика, стакло, биоразградиви отпад и друго).

...

Истраживање "Задовољство грађана и грађанки инфраструктуром и системом одношења отпада у Граду Новом Саду" спровео је истраживачки тим: Ивана Миловац - правница, Славица Ранисављевић Ковачев - психолошкиња, Вишња Нежић - омладинска радница, Игор Јездимировић - инжењер заштите животне средине.